

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

МАКАРЕНКО МАРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри міжнародних
економічних відносин, доктор
економічних наук, доцент

М. В. Савченко
«___» _____ 2020 р.

**Розвиток зовнішньоторговельних відносин України з КНР в контексті
реалізації ініціативи «Пояс і шлях»**

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітня програма «Міжнародні економічні відносини»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:

Л. Л. Кістерський, професор кафедри
міжнародних економічних відносин,
доктор екон. наук, професор

_____
підпис

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2020

АНОТАЦІЯ

Макаренко М. О. Розвиток зовнішньоторговельних відносин України з КНР в контексті реалізації ініціативи «Пояс і шлях». Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини. Освітня програма «Міжнародні економічні відносини». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2020.

У роботі було досліджено тенденції участі та перспективні напрямки України в китайській глобальній ініціативі. Головними науковими результатами стали дослідження економетричної моделі впливу економічних факторів на експорт товарів з України до КНР у 2019 р. та розробка комплексу рекомендацій щодо розвитку окремих напрямків стратегічного партнерства в рамках «Поясу і шляху».

Ключові слова: «Пояс і шлях», економічний пояс Шовкового шляху, Китай, Україна, стратегічна ініціатива.

76 с., 2 табл., 30 рис., 4 дод., бібліограф.:73 найм.

Makarenko M. O. Development of the foreign trade relations of Ukraine with People's Republic of China in the context of realization of initiative "Belt and Way". Speciality 292 International Economic Relations. Educational Program "International Economic Relations". Vasyl' Stus Donetsk National University. Vinnytsia, 2020.

The tendencies of Ukraine 's participation and perspective directions in the Chinese global initiative were investigated in the work. The main scientific results were the study of the economic model of the impact of economic factors on exports of goods from Ukraine to China in 2019 and the development of a set of recommendations for the development of certain areas of strategic partnership within the «Belt and Way».

Key words: Belt and Way, Economic Road of a Silk Belt, China, Ukraine, strategic initiative.

76 p., 2 tabl., 30 fig., 4 applications, bibliography: 73 items.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧОК, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТОРГОВЕЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КИТАЄМ	9
1.1 Етапи українсько-китайських відносин	9
1.2 Китай як стратегічний партнер України	15
1.3 «Пояс і шлях» як невід’ємна частина співробітництва з КНР	22
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИХ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ЗА 2005-2020 РОКИ	30
2.1 Динаміка і структура торгівлі між двома країнами.....	30
2.2 Моделювання впливу економічних факторів на експорт товарів з України до КНР	37
2.3 Структура та обсяги китайських інвестицій в економіку України, тенденції спільного підприємництва	52
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ ДВОМА КРАЇНАМИ	62
3.1 Чинники, що ускладнюють прогрес торговельно-економічних зв’язків між Україною та Китайською Республікою	62
3.2 Напрями розвитку економічних відносин між двома державами	66
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78
ДОДАТКИ	86

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧОК, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

БРІКС – група країн, що включає Бразилію, Росію, Індії, Китай, Південну Африку

ЕПШШ – економічний пояс Шовкового шляху

ЄС – Європейський Союз

КНР – Китайська Народна Республіка

НАТО – Організація Північноатлантичного договору, Північноатлантичний альянс (англ. North Atlantic Treaty Organization)

НДДКР – Науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки

ООН – Організація Об'єднаних Націй

РФ – Російська Федерація

ТОВ – Товариство з обмеженою відповідальністю

УСПП – Український союз промисловців і підприємців

Млн дол - мільйонів доларів США

Млрд дол – мільярдів доларів США

Тис. – тисяч

Т – тон

ВСТУП

Актуальність теми. Торговельно-економічні відносини між Україною і Китаєм значною мірою залежать від політичного клімату між цими державами. На їх стан впливає ряд позитивних та негативних факторів, серед яких – геополітичний клімат, ступінь привабливості економіки для фінансування і кредитування, повнота виконання спільних угод і контрактів, ділова співпраця на найвищому міждержавному щаблі.

В умовах відмови від величезного ринку збуту Російської Федерації, військового конфлікту, економічної нестабільності, втрати конкурентоспроможності певних галузей порівняно з відповідними сферами країн ЄС, в умовах складності переходу на європейський рівень цін, впливу Коронавірусної хвороби (COVID-19) на глобальну економіку та суспільство в цілому, партнерство із Китайською Народною Республікою набуває все більшого значення для економіки нашої держави поряд із зв'язками з Європейським Союзом. Україна потребує притоку значних обсягів зовнішніх інвестицій для модернізації промисловості та агропромислового комплексу, розвитку власних інноваційних технологій та сфери послуг, підтримки технопарків, оновлення транспортно-логістичної системи, які, за певних сприятливих умов, може надати Китай.

Дослідженню окремих аспектів реалізації проекту «Один пояс, один шлях» та питанню участі України присвячено роботи українських науковців А. Філіпенко, З. Макогін, Л. Власенко, С. Кошовий, В. Поровозник, В. Перебийніс. Дослідженням можливості інтеграції Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) та проекту «економічного поясу Шовкового шляху» (ЕПШШ) і займалися науковці М. Петтіс, Юань Сіньтао, К. Сироєжкін, П. Ескобар, В. Поворозник, М. Бутаков, О. Тизенгаузен, В.О. Потенційну роль нашої держави в китайській ініціативі вивчали В. Кіктенко, А. Кобзєв, Л. Переломов, П. Попов, М. Тітаренко. Також цьому питанню

присвячено ряд аналітичних доповідей Національного інституту стратегічних досліджень., Всесвітнього економічного форуму тощо.

Метою дослідження є дослідження сучасного стану та проблем українсько-китайських торговельно-економічних відносин, визначення їх перспектив розвитку з метою поліпшення найважливіших секторів вітчизняної економіки.

Для досягнення мети, було поставлено і виконано такі **завдання**:

- з'ясувати, наскільки важливою є роль КРН в зовнішньоторговельних зв'язках України;
- визначити, під впливом яких умов та факторів відбувається сучасний розвиток двосторонніх економічних відносин;
- дослідити напрями науково-технічного співробітництва;
- вивчити рівень розвитку торговельних відносин і спрогнозувати їх можливий потенціал в рамках участі у програмі «Один пояс, Один шлях»;
- проаналізувати результати сучасного стану спільного підприємництва, визначити його сильні та слабкі сторони;
- запропонувати шляхи підвищення ефективності і продуктивності співпраці між Україною і Китайською Республікою в контексті реалізації ініціативи «Пояс і Шлях».

Об'єктом дослідження є співпраця і спільна діяльність двох держав, розвиток процесу зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Китаєм на сучасному етапі з урахуванням проблем обох держав та глобального економічного впливу.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні підходи до вивчення торговельно-економічні відносини (у сферах сільського господарства, науки і техніки, ведення спільного підприємництва, інвестування та фінансування) між Україною та Китайською Народною Республікою.

Теоретико-методологічною базою для написання кваліфікаційної роботи стали наукові праці українських і зарубіжних вчених на основі новітніх

методів, статті з вітчизняних та іноземних періодичних видань, матеріали ООН, МВФ (Міжнародного валютного фонду), СБ (Світового банку); дані МЕРТ (Міністерства економічного розвитку і торгівлі України), НБУ (Національного банку України), Державної служби статистики України, КНР. Використовувалися також матеріали, викладені у монографіях, дискусійних записках, електронних результатах діяльності міжнародних форумів, конференцій; результати наукових досліджень, опублікованих в періодичних і спеціальних виданнях; ресурси глобальної інформаційної мережі Інтернет.

У процесі проведення дослідження були використані такі **методи**:

- діалектичний (дослідження взаємодіючих та взаємопов'язаних фактів, умов і факторів, що комплексно впливають на стан двосторонніх торговельних відносин);
- історичний (вивчення особливостей українсько-китайських відносин на різних етапах розвитку);
- кількісний (економіко-математичний; виконання обчислень та розрахунків за допомогою персонального комп'ютера);
- порівняльний (аналіз кількісних і якісних характеристик двосторонньої торгівлі товарами та послугами у різні роки);
- статистичний (обробка статистичних даних);
- аналізу та синтезу (розгляд як економічної ситуації між КНР та Україною в цілому, так і окремих сфер діяльності між двома державами);
- графічний (створення діаграм, таблиць, схем, графіків на основі статистичної інформації);
- узагальнення (формування висновків, підбиття підсумків за проаналізованою інформацією).

Теоретичне та практичне значення даної роботи полягає у доцільності реалізації запропонованих методів покращення розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин з метою перетворення КНР на стратегічного партнера нашої держави та задоволення національних інтересів у сферах інвестування і фінансування.

Наукові результати дослідження:

1. Побудовано і досліджено багатфакторну економетричну модель впливу економічних факторів на експорт товарів з України до КНР у 2019 році.
2. Проаналізовано чинники, що ускладнюють прогрес торговельно-економічних зв'язків між Україною та Китаєм.
3. Розроблений комплекс рекомендацій щодо ефективного розвитку конкретних напрямків стратегічного партнерства в рамках китайської ініціативи «Пояс і шлях».

Наукові результати дослідження даної теми були апробовані на XVII Всеукраїнській науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці» (м. Вінниця, 26-27 квітня 2017 р.). В подальшому вже наявні обґрунтування були поглиблені і розвинені, доповнені і завершені у написанні повноцінної кваліфікаційної магістерської роботи.

Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 72 найменувань, додатків. Загальний обсяг роботи становить 72 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КИТАЄМ

1.1 Етапи українсько-китайських відносин

Питання реалізації торговельно-економічних відносин між нашою державою і Китайською Республікою є актуальним на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки. Їх стан та проблеми досліджували науковці Н. Криворучко, В. Литвин, В. Жиронкіна. Ю. Костенко [1, с.7, 2, с.203, 3, с.4], поважний посол України в КНР, у своїх роботах окреслював перспективи переходу від відносин дружби та співробітництва до стратегічного планування і партнерства. Діяльність спільної українсько-китайської комісії з науково-технічного співробітництва стала предметом плідних досліджень І. Кіпцара. Проблеми розвитку двостороннього туризму ретельно вивчалися Є. Дьяковою. Сучасні квестії економічної сфери між КНР та Україною і можливі шляхи їх подолання розглядали В. Роговий і Т. Стукач. А. Гончарук, Є. Гобова, О. Коваль та С. Кошовий у своїй «Дискусійній записці», аналізуючи наявні та потенційні ризики і конфлікти, запропонували можливості подальшої співпраці між нашою державою та Китаєм [4, с.402-406, 5, 6].

Економічна сторона відносин між Україною і Китаєм прямо залежить від політичного клімату між цими двома країнами: чим він «тепліший», тим вищий обсяг китайських інвестицій в економіку нашої держави, тим більше сфер охоплюють спільні проекти, і навпаки. У період з 1992 р. по 2004 р. українсько-китайські відносини стрімко розвивалися. Це було зумовлено високим рівнем політичного діалогу, створенням необхідної правової бази та практичним здійсненням досягнутих домовленостей у різних сферах співпраці (торгово-економічній, військово-технічній, науково-освітній та культурній) [1, с.13-14]. Другий президент України Л. Кучма встановив особисті контакти

з головою КНР Цзян Цземінем під час державних візитів у 1994–1995 рр. Це послужило причиною проголошення відносин стратегічного партнерства.

За часів президенства В. Ющенка (2005-2010 рр.) курс зовнішньої політики України було взято на країни ЄС та США, а співпраця із країнами Азії стала менш активною. Негативний вплив на українсько-китайські відносини мали внутрішньополітичні суперечки цього періоду в Україні. Окрім цього, китайський уряд дистанціювався від країн, де відбулись так звані «кольорові революції» [1, с.13-15]. Переформатуванню відносин із Китаєм «посприяв» проголошений українським урядом євроатлантичний курс (намір вступити в НАТО та ЄС), що передбачав забезпечення економічної безпеки країнам-учасникам, їх співпрацю в галузі науки та захисту довкілля, технічне співробітництво, боротьбу із тероризмом та корупцією, розвиток ринкової економіки, проведення реформ оборонної та адміністративної сфер діяльності, реформування структур збройних сил та безпеки [7]. У 2005 р. (3-7 листопада) Україну відвідав заступник генерального секретаря канцелярії «президента Тайваню» Хуан Чжифан. Він брав участь у засіданні Опікунської ради неурядової організації «Міжнародної кризової групи», яка вивчала ситуацію в Азії. Внаслідок цього, Китай скасував заплановане засідання комісії з торгово-економічного співробітництва з Україною [1, с.14].

Попри це, Китай завжди визнавав суверенність та незалежність нашої держави, про що свідчить його підтримка України на шляху до ринкових перетворень. 16 грудня 2005 р. у Гонконзі обома сторонами було підписано Протокол про доступ на ринки товарів та послуг у рамках вступу України до СОТ. Він передбачав активізацію торговельно-економічного співробітництва між нашою країною та КНР в межах СОТ, врегулювання переліку товарів та послуг, на які знижувалися або ліквідовувалися митні тарифи. Для України став більш доступним один із найоб'ємніших ринків Азії; окреслились перспективи обох держав на промисловому та сільськогосподарському ринках.

У 2007 р. (27-31 березня) вперше після довгої перерви Китай відвідав тодішній голова ВРУ О. Мороз, що поклало початок українсько-китайському політичному діалогу. Тогочасний розпуск ВРУ В. Ющенком мав негативний вплив на дипломатичне та торговельно-економічне ставлення з боку КНР. Україна в цей час активно працювала над виконанням раніше підписаних контрактів із Китаєм у військово-технічній сфері та сфері обміну технологіями [1, с.15, 18]. Укладені нові контракти щодо військового співробітництва поступово перестали мати сенс, оскільки Китай за декілька років поступово перетворився на потужного конкурента для українського військово-промислового комплексу, витісняючи своєю продукцією українських виробників із ринків Азії та Африки.

Термін «стагнація» («застій», «депресія») якнайкраще характеризує українсько-китайські відносини після Помаранчевої революції. Пожвавлення торговельно-економічного, політичного, культурного співробітництва відбулося лише з приходом до влади В. Януковича. У 2010 р. відбулася зустріч лідерів двох країн під час Саміту з ядерної безпеки у Вашингтоні та візит Президента України до Китаю [1, с.16]. Сторони ухвалили рішення про створення підкомісій із питань співробітництва в сфері сільського господарства, торгівлі, науки і техніки, космосу, культури, освіти.

Тогочасне стратегічне партнерство між двома країнами стало набувати більш економічного, аніж політичного характеру. Результати глобальної фінансової кризи 2008-2009 рр., що відбулися на економіці України та перехід Китаю до нової моделі реформ призвели до того, що величезні обсяги «обіцяних» китайським урядом інвестицій залишилися невітленими проектами на папері.

У 2011 р. з офіційним візитом до України прибув голова КНР. Сторони підписали Декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства, та низку угод на загальну суму 3,5 млрд дол [1, с.13-18].

Китайський лідер Ху Цзіньтао під час візиту до України висловив чотири тези, які, на його думку, дозволили б двом країнам використати

«шанси, переваги та потенційні можливості» для співробітництва [1, с.13-18]. Схему наведено на рис. 1.1. При цьому Україні відводилася роль не сировинного придатка, а рівноправного партнера.

Рисунок 1.1 – Напрями активізації українсько-китайського стратегічного партнерства у 2013-2018 рр.

Джерело: створено автором на основі [1, с.16-17]

В результаті візиту Президента України В. Януковича до Китаю у грудні 2013 р. було підписано Договір про дружбу і співробітництво, Спільну декларацію України і Китайської Народної Республіки про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства (активізація міждержавного політичного діалогу на вищому рівні, підтвердження позицій двох країн з найбільш актуальних питань міжнародного життя) [8] та Програму розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР на 2014-2018 рр. [1, с.17-19]. Тоді Україна отримала чіткі перспективи співпраці з китайською стороною в сфері розробки, виробництва та технічного обслуговування авіаційної техніки, залізничного рухомого складу (в рамках національного

проекту «Повітряний експрес»), будівництва портової інфраструктури [8]. Це дозволило активізувати співпрацю між Українським союзом промисловців і підприємців (УСПП) та Китайською асоціацією міжнародних підрядників, а також у високотехнологічних галузях та сільському господарстві.

Підписання міжурядової угоди про економіко-технічну співпрацю між Міністерством аграрної політики та продовольства України та Генеральною адміністрацією нагляду за якістю, інспекції та карантину КНР дало змогу експортувати українські соєві боби та ячмінь до Китаю, сприяло реалізації українсько-китайських інвестиційних проектів в аграрному секторі України.

Укладання угоди про співробітництво у сфері енергоефективності, енергозбереження та відновлюваних джерел енергії між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Китайською експортно-кредитною страховою корпорацією «Sinosure» створило сприятливі передумови кооперації для підвищення енергоефективності, енергозбереження та ширшого використання відновлюваних джерел енергії; кредитування та страхування. Рамкова угода про реалізацію проектів у галузі відновлюваної енергетики між ТОВ «Грінтек Енерджі», Китайською Національною групою корпорацій будівельних матеріалів та Китайською експортно-кредитною страховою корпорацією «Sinosure» привела до залучення прямих інвестицій в українську економіку, зростання проектного фінансування у будівництво та розвиток у галузі відновлюваної енергетики в Україні [8].

Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством України з туризму та курортів та Національною туристичною адміністрацією КНР сприяв груповим туристичним поїздкам китайських туристів до України, нашу державу було включено до Переліку країн, рекомендованих для відвідування[8].

Таким чином, було покладено початок подоланню стагнації 2005-2010 рр. Як висновок, кінець 2013 р. став злетом китайсько-українських

відносин до найвищого рівня за всі роки незалежності, але з початком «Революції гідності» ці відносини були частково «заморожені».

У 2014 р. з початком Російської експансії Кримського півострова Китай проголосив підтримку незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України; голова КНР надіслав привітальну телеграму новообраному Президенту України П. Порошенку, вказавши, що «китайська сторона надає великого значення розвитку відносин з Україною». [1, с.18-20].

В останні роки у рамках китайсько-українських партнерської співпраці і відносин стратегічної взаємодії продовжувалась зберігається тенденція пошуку нових можливостей. У січні 2015 р. відбулася зустріч Президента України П. Порошенка із Прем'єром Державної Ради КНР Лі Кецяном у рамках Всесвітнього економічного форуму у Давосі. 1 квітня 2016 р. під час Вашингтонського саміту з питань ядерної безпеки відбулася – зустріч між Президентом України та Головою КНР Сі Цзіньпіном. У ході зустрічі було обговорено питання активізації співробітництва між двома державами.

27-28 квітня 2016 р. Міністр закордонних справ України П.А.Клімкін перебував з робочим візитом у Китаї, де провів переговори з Міністром закордонних справ КНР Ван Ї (обговорено питання українсько-китайської взаємодії, актуальні проблеми). У травні 2017 р. було проведено засідання Українсько-китайської Міжурядової комісії зі співробітництва, де було допущено до участі у міжнародному форумі ініціативи «Один пояс, один шлях» делегацію України.

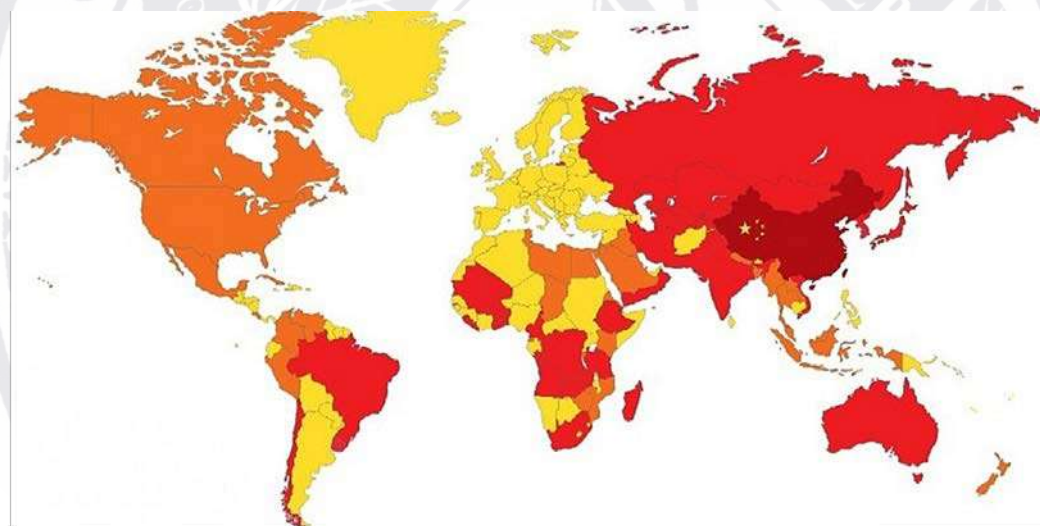
У 2019 р. в Пекіні відбулися політичні консультації на рівні заступників міністрів закордонних справ двох країн з актуальних питань двосторонніх відносин та з тематики ООН.

Важливою складовою відносин між КНР та Україною є контакти між законодавчими органами країн. Вони відбуваються у форматі двосторонніх груп співпраці, наприклад, на рівні депутатської групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з Китайською Народною Республікою.

Таким чином, проаналізувавши майже 29-річну історію співпраці між Україною та Китаєм, було виділено важливі віхи, які мали ключове значення у розвитку двосторонніх відносин.

1.2 Китай як стратегічний партнер України

У результаті успішних реформ з останнє десятиліття економіка КНР стала другою у світі (починаючи з 2010 р.), країна збільшила свій геоекономічний вплив, стала динамічним споживчим ринком і найбільшим у світі експортером (2487 млрд дол), залишивши позаду США Німеччину (1664 млрд дол), Німеччину (1561 млрд дол) та Японію (738 млрд дол) [9].

■ Китай – торговий партнер № 1   ■ Китай – торговий партнер № 2
■ Китай має третю або нижчу сходинку в двобічному торговому балансі країни

Рисунок 1.2 – Торговельні партнери Китаю у 2018 р.

Джерело: [10]

З джерела дешевого імпорту Китай перетворився на джерело інвестицій: на зовнішньоекономічні проекти у 2015 р. китайський уряд виділив 62 млрд дол із валютних резервів.

У 2017 Банк розвитку Китаю та Експортно-імпортний банк Китаю надали країнам Латинської Америки кредити на загальну суму, що перевищує загальну суму кредитів від Світового банку, Міжамериканського банку розвитку та Експортно-імпортного банку США.

На відміну від американських і японських інвесторів, які зосереджені на виробництві, більша частина китайських інвестицій спрямована в енергетику, видобування сировини та інфраструктуру. Китай є найбільшим торговельним партнером більш ніж 120 країн світу. Схему наведено на рис. 1.2.

Таким чином Китай наростив силу і сформував власну модель економічного розвитку «Пекінський консенсус» на противагу західним підходам («Вашингтонський консенсус») [10, с. 24].

Рисунок 1.3 – Рівні відносин уряду КНР із закордонними партнерами

Джерело: створено автором на основі [1, с.20-21]

Загалом дипломатія Китаю к сфері економіки орієнтована на «ідейно близьких» партнерів: країни, що розвиваються, в Азії, Африці та Латинській

Америці, певною мірою перебувають під неофіційним покровительством КНР.

Окрім цього, китайський уряд налагодив свої відносини з великими державами й поліпшив відносини із сусідніми країнами шляхом встановлення з ними «стратегічного партнерства» [1, с.20-21]. Відносини Китаю з іншими країнами можуть бути розділені на декілька рівнів, що відображається в тісноті співпраці в економічній, фінансовій, політичній, військовій, культурній сферах. Схему наведено на рис. 1.3.

Надзвичайно важливими для КНР є партнерські відносини з державами БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Південна Африка), Великої двадцятки: Австралією, Великою Британією, Канадою, Італією, Німеччиною, США, Саудівською Аравією, Туреччиною, Францією, Японією для підтримки глобальної стабільності.

Міжнародні економічні та інфраструктурні проекти Китаю здійснюються за підтримки Нового банку розвитку БРІКС, Фонду сприяння співпраці Південь-Південь, АБП та Фонду Шовкового шляху. Пекін докладає великий зусиль, щоб зробити юань міжнародною резервною валютою. Як заявив міністр фінансів КНР Лоу Цзівей, «Китай повинен продемонструвати своє бажання і взяти на себе більшу міжнародну відповідальність у сприянні економічному розвитку в Азії і за її межами, а також у всьому світі» [10, с. 19].

Не дивлячись на те, що Україна не входить до G-7 та G-20, економіка нашої держави менш розвинена і має набагато більше проблем, ніж економіки перерахованих країн, китайський уряд «не забуває» про Україну. Головні складові «стратегічного партнерства» Китаю відображають його нейтральну поведінку (нейтралітет) і політичну толерантність до інтересів та дій інших держав. Схему наведено на рис. 1.4.

Рисунок 1.4 – Пріоритетні напрямки «стратегічного партнерства»

Китайської Народної Республіки з іншими державами

Джерело: створено автором на основі [1, с.22]

Перехід Піднебесної від статусу відносно замкнутої континентальної держави до статусу другої економіки світу означає суттєвий розвиток КНР за всіма напрямками науки, техніки, технологій, та економіки в цілому: за офіційною статистикою, у грудні 2018 р. КРН посіла п'яту позицію після США, Німеччини, Італії та Франції за обсягом золотого запасу (1842,6 т), а в цілому за період 2005-2019 рр. запаси китайського золота зросли на 36,4% (з 1054 т до 1658 т) [11]. Таким чином, Китай володіє найбільшим у світі золотовалютним резервом.

Стратегічними напрямками забезпечення національного конкурентного лідерства китайський уряд вважає розвиток інфраструктури, креативність, знання та технології, інтелектуальний капітал, розвиненість ринків тощо. Схему наведено на рис. 1.5.

Рисунок 1.5 – Багатокутники інноваційної конкурентоспроможності Китаю, США, Японії

Джерело: створено автором на основі даних [12, с. 140-141, 214-215, 360-361; 13, с. 154-157, 306-309, 582-585]

Згідно з Глобальним інноваційним індексом – 2020 країна посіла 22 місце, за індексом конкурентоспроможності ІТ – 59, за Глобальним інноваційним барометром 4 місце, а за період 2018-2019 рр. 28 місце за Глобальним індексом конкурентоспроможності – 2019 [13, с. 154]. До індексу інновацій Bloomberg, (розробляється експертами аналітичної компанії у США) включаються такі вхідні та вихідні фактори: відсоток дипломованих спеціалістів, концентрація дослідників у високотехнологічних секторах, продуктивність праці, інтенсивність витрат на НДДКР, патентна активність, виробництво доданої вартості. У 2020 р. за цим показником Китай зайняв 15 місце, просунувшись угору на 1 позицію, порівняно із 2019 р.

Сучасні відносини України та Китаю зумовлені зростаючими політичними та економічними (збут китайських товарів на ринках європейських країн) інтересами КНР щодо країн ЄС та Нової Східної Європи (Білорусь, Україна, Молдова, Латвія, Литва, Естонія), з якими він зміцнює відносини, надаючи фінансову допомогу (Китай скористався можливістю

допомогти під час світової кризи) [1, с.21]. Російська Федерація вкрай стримано ставиться до надання Китаю військових технологій через високу ймовірність «плагіату», тому їх отримання з України дає КНР дві основні переваги: Китай отримуватиме технології та зміцнюватиме свої позиції в країні, яку Росія, як і раніше, вважає своєю сферою впливу (Україна). Натомість для нашої держави це означатиме співпрацю у військовій сфері, залучення нових технологій до військово-промислового комплексу (суднобудування та океанічне проектування, авіація).

Китайський уряд планує у найближчій перспективі здійснити свою глобальну стратегію збільшення експорту та інвестицій в межах потенційних ринків, розміщених між Росією та ЄС, що може привести до поповнення української економіки іноземними інвестиціями та до реалізації нових проектів. Україна може стати важливим місцем для просування китайських продуктів і брендів, отримання доступу до нових ринків і придбання стратегічних активів [1, с.22-23].

Торговельні відносини КНР та ЄС активно розвиваються. Зокрема, у 2019 р. китайський експорт до європейських держав становив 386 млрд дол, а імпорту – 204 млрд дол., тобто сальдо торгового балансу додатне для Китаю (182 млрд дол). Частка імпорту товарів і послуг з КНР склала 16,6% від усього європейського імпорту, а частка експорту – 11,7% [10, с. 25].

Китай має свої політичні мотиви інвестувати в економіку нашої держави, надавати кредити з низькою процентною ставкою на великі терміни, адже це забезпечить йому кращі позиції в переговорах з Росією та ЄС. Китайсько-українські партнерські відносини характеризуються обережністю з боку уряду КНР, адже він прагне зберегти баланс відносин у геополітичному трикутнику США – Росія – Китай. Для України важливо в цих відносинах показати власну зовнішньополітичну позицію, яка б не залежала від США та ЄС повністю.

Відносини між Україною і Китаєм є вкрай асиметричними, адже усі ініціативи з приводу спільного підприємництва, науково-дослідних та інших

проектів надходять з китайської сторони. Протягом 2014-2016 рр. український уряд був зосереджений на внутрішніх та зовнішніх питаннях і проблемах (відновлення територіальної цілісності політичні процеси, відносини з ЄС та США), що не стосувалися КНР, тому в «азіатській політиці» були повністю повторені помилки 2004 р. (часів Помаранчевої революції): дистанціювання від Китаю, поглиблення партнерства з Японією.

Сьогодні в Україні відсутня стратегія щодо подальшого розвитку відносин із Китаєм, практичної реалізації документів, які вже укладені [1, с.22-23]. Попри це, український бізнес активно шукає нові можливості в Китаї, проте без державної підтримки це досить складно.

За останні два роки суттєво змінилося сприйняття України в Китаї: нині наша держава для китайців – молода європейська країна, яка перестала бути частиною пострадянського простору, країною-сателітом (допоміжним придатком) Російської Федерації. Якісно новий рівень міждержавних відносин та здійснення масштабної співпраці можливі були б лише після втілення Договору про дружбу і співробітництво та якісної імплементації Програми розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною і КНР.

Сучасні умови для розвитку українсько-китайського співробітництва мають двоїтий характер. З одного боку, Китай залишається для нашої держави єдиним «безпроблемним» зовнішнім джерелом модернізації та можливості економічного зростання (не викликає застережень з боку країн ЄС, США або РФ) [1, с.23]. З іншого боку, практична реалізація вже досягнутих домовленостей про українсько-китайське співробітництво стикається з великою кількістю перешкод та проблем і, як наслідок, не відповідає сучасним потребам обох сторін.

Сьогоднішні українсько-китайські відносини характеризуються відносним згортанням китайської активності на ціліні української економіки, уповільненням реалізації задекларованих проектів та ускладненням вирішення питань фінансування китайського бізнесу в Україні. Нашій державі необхідно зберегти високий рівень двосторонніх взаємин з КНР та використати її для

вирішення власних нагальних проблем (інвестування, створення нових робочих місць, масштабна модернізація засобів виробництва, оновлення виробничої інфраструктури), інакше ці відносини можуть бути «заморожені» на невизначений термін, адже китайська зовнішньоекономічна політика є вкрай інертною.

1.3 «Пояс і шлях» як невід’ємна частина співробітництва з КНР

«Один пояс – один шлях» – висунута Китаєм ініціатива об’єднаних проектів створення «Економічного поясу Шовкового шляху» і «Морського Шовкового шляху ХХІ століття» [14]. Схему наведено на рис. 1.6.

– Голова КНР Сі Цзіньпін поставив такі завдання, виконання яких передбачене при успішній реалізації проекту:

- Прискорення будівництва єдиної дорожньої мережі;
- Посилення координації держав у політичній сфері;
- Розвиток торгівлі завдяки ліквідації торговельних бар’єрів, зменшення витрат торгівлі та надання послуг, загальне поліпшення якості та підвищення швидкості економічних операцій в регіоні;
- Збільшення валютних потоків за рахунок переходу на розрахунки в національних валютах.

Наприклад, Китай заохочує фінансові організації здійснювати закордонні фондові операції у юані, за попередніми розрахунками у обсягах приблизно 45 млрд дол, задля надання фінансової підтримки проекту «Один пояс, один шлях».

Концепт цієї глобальної програми є своєрідним відродженням Великого шовкового шляху III-II ст. до нашої доби (системи караванних доріг, що сполучали Євразію від Середземномор’я до Китаю) і полягає у п’яти елементах: політична узгодженість; єдина інфраструктура; торговельні зв’язки; валютно-фінансові потоки; гуманітарне спілкування країн-учасниць [15, с.108].

Рисунок 1.6 – Напрями реалізації масштабної програми «Пояс і шлях»

Джерело: створено автором на основі [1, с.22]

З моменту виголошення головою КНР ініціативи «Економічного поясу Великого Шовкового шляху» (вересень 2013 р.) та поширення нової стратегії у напрямку Південно-Східної Азії у форматі «Морського Шовкового шляху ХХІ ст.» (жовтень 2013 р.) пройшло сім років. Протягом цього часу стратегії трансформувалися і були об'єднані в одну – «Один пояс, один шлях» або Новий «Шовковий шлях». Китайська сторона розглядає дану стратегію як системний проект. Перевагою ініціативи – потужні економічні можливості КНР і її готовність інвестувати фінансові ресурси в економічні проекти розташованих вздовж «поясу» країн, які сприятимуть посиленню торговельних зв'язків і відкриють китайським товарам торговельні шляхи у Південну і Центральну Азію, на Близький Схід і країни Європи.

Сферами економічної активності є торгівля у рамках проведення експортних операцій, зокрема, постачання товарів вироблених на китайських підприємствах, безпечне постачання стратегічних видів сировини, запозичення нових технологій. Ще однією метою Нового «Шовкового шляху» є усунення бар'єрів на шляху китайських інвестицій завдяки уникненню

подвійного оподаткування, розширення сфер і масштабів економічної співпраці у сільському господарстві, енергетиці, «зелених» технологіях. Уряд КНР впевнений, що співпраця між нашими країнами в рамках «поясу і шляху» має широку перспективу.

Якщо все ж таки цей проєкт буде успішно реалізований у повній мірі, то він охопить 65 країн на 3 континентах із 70 % усього населення планети. Передбачається, що на країни, які беруть участь у проєкті «новий Шовковий Шлях», припадатиме 55% світового ВВП та 75% запасів усіх розвіданих енергоресурсів. Обсяг потенційних інвестицій, які можуть отримати держави «Поясу-Шляху» від КНР може досягнути позначки у 4 трлн дол. Загальний обсяг торгівлі Китаю з цими країнами досягне 3 трлн дол., тоді як до 2030 р. інвестиційна потреба країн Азії сягне 26 трлн дол.

Китайський уряд у 2016 р. інвестував в даний проєкт понад 15 млрд дол, планує після 10 років активної реалізації стратегії (поглиблення торговельних зв'язків з країнами, що перебувають у поясі Нового Шовкового шляху) додати до власного річного торговельного обороту ще 2,5 трлн дол. У червні 2017 р. обсяг інвестицій досяг 75,9 млрд дол [1, с.22-24]. Для підтримки проєкту було створено Фонд розвитку Шовкового шляху, капітал якого досягає 40 млрд дол та було отримано допомогу від Азіатського банку інфраструктурних інвестицій (50 млрд дол).

Китайські компанії уже відкрили 56 зон торговельно-економічного співробітництва у 20 країнах світу, створивши таким чином майже 1,1 млрд дол виручки і 180 тисяч робочих місць.

У 2015 році Китай прийняв стратегію і Made in China 2025, яка спрямована на підвищення якості продукції певних галузей та виведення Китаю на один рівень з іншими найпотужнішими країнами виробниками світу.

Україна найпершою серед Європейських країн заявила про підтримку китайської ініціативи в цьому напрямку, але подальший розвиток подій в нашій державі спричинив декларативну участь України в ньому [16 с.129-130]. Економічно невдалою виявилася спроба практичних кроків в рамках проєкту

«Один пояс – один шлях» в 2016 р: транзит товарів з України залізницею до Центральної Азії та Китаю був надто дорогим та фінансово невиправданим. Сьогодні Київ продовжує перемовини зі своїми партнерами про зниження тарифу перевезення товарів по одному з напрямів Нового шовкового шляху, через Казахстан та країни Закавказзя [1, с.23-24].

Сучасні відносини України та Китаю значною мірою зумовлені зростаючими політичними та економічними інтересами КНР щодо європейських країн та нової Східної Європи (Білорусь, Україна, Молдова, Латвія, Литва, Естонія). Політично Китай хотів би бути важливим гравцем у на території пострадянських держав Європи, що першочергово є сферою інтересів ЄС та Росії.

Допомога Китаю є політично вмотивованою. Кредити та інвестиції в Україну можуть створити Китаю кращі позиції в переговорах із ЄС. Водночас Китай зберігатиме баланс відносин у геополітичному трикутнику США — Росія — Китай і у світі в цілому. А Україні важливо показати Китаю власну зовнішньополітичну концепцію, яка не повинна повністю залежати від США та ЄС.

На сьогоднішній день відносини між Україною і Китаєм носять поки що асиметричний характер, тому ініціатива про фактичне перезавантаження відносин між країнами повинна виходити від України.

Україна конче потребує інвестиційної підтримки всіх галузей економіки, забезпечення пріоритетного фінансування великих інфраструктурних об'єктів, створення нових робочих місць. Тому важливо опрацювати алгоритм взаємодії і пошуку нових форм українсько-китайської співпраці в інвестиційній сфері, розглянути питання створення спільного інвестиційного фонду на паритетних засадах [17, с. 229]. У геополітичному плані Китай є свідомим прихильником української євроінтеграції.

Надзвичайно важливим для України та Китаю є обговорення проекту морського глибоководного порту, який би подвоїв потужності української портової інфраструктури та служив би для потреб Нового Шовкового шляху

(Грузія вже розпочала будівництво подібного порту) [1, с.24]. Наша держава вивчає технічні можливості та умови північного узбережжя Чорного моря, які дозволять розпочати будівництво аналогічного порту потужністю 100 млн т вантажів/рік. За сприятливих природних чинників (ландшафт, глибина) та відсутності технічних перепон вартість реалізації даного проекту не перевищить 3 млрд дол.

Наразі український уряд в рамках програми «Один пояс – один шлях» зосереджується на транспортно-логістичних проектах, що передбачають підвищення ефективності планування, управління та організації доставки сировини, напівфабрикатів, комплектуючих та запасних деталей, інших матеріальних ресурсів та послуг, пошук найбільш оптимальних та економічно обґрунтованих і доцільних маршрутів для реалізації продукції, не використовуючи усього можливого потенціалу масштабного концепту.

З ініціативи Китаю було ухвалено спільне з ЄС рішення про започаткування формату співробітництва «16+1» з країнами Центрально-Східної Європи. Таким чином Пекін прагнув і прагне покращити свій імідж, підвищити ефективність співпраці та стратегічного партнерства з ЄС та створити сприятливі передумови для подальшої економічної експансії. Формат «16+1» безпосередньо стосується України, якій варто приєднатися до китайської ініціативи з європейського боку [1 с.21-24].

Новий формат кооперації «16+1» є найбільш прийнятним з метою реалізації проекту «Один пояс, один шлях» та великих інфраструктурних проектів у країнах Європи. Найважливішим базисом програми «16+1» є перехід до більш конкретного співробітництва і створення спеціальної платформи взаємодії: укладання угод на місцевому рівні, поглиблення співробітництва на рівні середнього та малого бізнесу. Загалом країни-учасниці зосереджуватимуться на торгівлі та інвестиціях, але не на політиці.

Приєднання України до формату «16+1» та його трансформація на «17+1» може створити суттєві переваги для активізації взаємодії з Китаєм (Пекіну буде зручніше посилювати співробітництво з нашою державою без

зайвої уваги до нього з боку РФ) і реалізації європейського вектору власного розвитку водночас [1, с.20-24].

ЄС очікує надходження інвестицій для модернізації інфраструктури, оскільки навіть економіки Німеччини та Люксембурга мають обмежені можливості і прагнуть до скорочення державних витрат. У свою чергу, ЄС готовий запропонувати високоякісні фінансові продукти і зміцнювати асигнування європейських портфельних інвестицій в економіку КРН, що має відбуватися у контексті взаємного відкриття ринків капіталу. У зв'язку з уим ЄС виступає за більш активне залучення Китаю до роботи ЄБРР, підкреслюючи можливість розгляду питання про його членство у цій організації згідно з положеннями Статуту Банку

Китай не оминає можливої співпраці та інвестиційної допомоги щодо обміну досвідом, розробки новітніх технологій, створення технопарків, спільних виробництва та виробничо-логістичних центрів безпосередньо близько до ринків збуту своєї сировини (реалізація проекту індустріального парку «Великий Камінь» в Білорусі) та переміщення частини надлишкових потужностей китайських підприємств з метою уникнення перевантаження економіки у держави в межах Нового Шовкового шляху [15, с.24].

Найбільша перевага нашої держави порівняно з іншими країнами Центрально-Східної Європи полягає у можливості транспортування товарів за обома напрямками: Китайсько-Європейським та Європейсько-Китайським. Це дасть змогу вирішити проблему «порожніх потягів», які повертаються до КНР після розвантаження в країнах Європи, а отже, і проблему великих видатків.

Україна має змогу взяти участь масштабній програмі, запропонованій китайським урядом, адже переваги участі значні: інклюзивність (врахування інтересів усіх учасників), відкритість, вигідність, перехід до уніфікованих правил торгівлі (часткова ліквідація мит), інтеграція та координація програм та стратегій розвитку держав [1, с.23-24]. Окрім цього, «Пояс і шлях» стимулюватиме нашу державу до подальшої більш глибокої економічної співпраці з Піднебесною та економічної інтеграції з ЄС, пом'якшить негативні

наслідки зменшення товарообороту із Російською Федерацією, запропонує альтернативні ринки збуту українських товарів та послуг, допоможе подолати російське ембарго на транзит наших вітчизняних товарів до країн Азії.

Серед основних результатів, досягнутих країнами-учасницями «Поясу і шляху» можна назвати ухвалення міжурядових меморандумів про взаєморозуміння та співробітництво, спільну координацію та реалізацію проектів у рамках згаданої ініціативи, збільшення асигнувань на 16 млрд дол задля розвитку співпраці в межах північного транснаціонального коридору (включно з Україною), підписання урядом КНР та ВТО і фондом ООН договорів про взаємну допомогу.

Окрім цього, Міністерство фінансів Китаю та Азійський банк розвитку, Азійський банк інфраструктурних інвестицій, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Новий банк розвитку БРІКС та Група організацій Всесвітнього банку підписали багатосторонній меморандум про посилення співробітництва у сферах, дотичних до ініціативи «Один пояс, один шлях».

Висновки до розділу 1

Всебічна і масштабна ініціатива КНР «Один пояс, один шлях» спрямована на поліпшення конкурентоспроможності Китаю, стимулювання збалансованого регіонального зростання, досягнення більш стійкого економічного розвитку країни. Будівництво інфраструктурних проектів покликане допомогти використовувати величезні виробничі потужності і полегшити вхід китайських товарів на регіональні ринки.

Задля розвитку співпраці Пекін активно використовує такі геоекономічні інструменти: торгівля, інвестиції, надання допомоги, грошово-кредитна політика, інфраструктурні проекти тощо.

Отже, у середньостроковій і довгостроковій перспективі успішне здійснення цієї ініціативи має сприяти розширенню прикордонної торгівлі та

фінансових потоків між євразійськими країнами, а також подальшому зміцненню китайсько-орієнтованої моделі торгівлі, інвестицій та інфраструктури. Збільшення інвестицій в енергетику і мінеральні ресурси, особливо в Центральній Азії, допоможе знизити залежність Китаю від сировинних товарів, включаючи природний газ і нафту (поставляється через Малаккську протоку).

Таким чином, сьогодні в Україні відсутнє глибоке розуміння концепції «Пояс і шлях», комплексне осягнення цієї програми як системної інноваційної стратегії, що змінює наявну геоекономічну модель Євразії, сприяє створенню альтернативного регіонального економічного простору [1, с.23-24]. Україна ще не сформувала свої конкретні цілі, потреби та потенційні інтереси в рамках цієї стратегії, тому не використовує усі переваги участі в проекті, що проявляється в недостатньо активному залученні китайських інвестицій, пасивності, небажанні подолати внутрішньоекономічні і політичні проблеми, які дещо «відлякують» китайських вкладників капіталу, на відміну від Грузії, Казахстану, Росії.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИХ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ЗА 2005-2020 РОКИ

2.1 Динаміка і структура торгівлі між двома країнами

Китайська Народна Республіка є одним із найважливіших торговельних партнерів нашої держави в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. У 2016 р. вона зайняла друге місце за об'ємом товарообороту України з країнами світу після Російської Федерації (товарооборот – 8,74 млрд дол, експорт – 3,59 млрд дол, імпорт – 5,15 млрд дол). Натомість, частка України в китайській зовнішній торгівлі складає лише 0,18% [18]. У 2019 р. Китай та Польща випередили РФ, посівши відповідно перше та друге місця серед країн-імпортерів української продукції із показниками 3,59 млрд дол (КНР) та 3,29 млрд дол (Польща). Експортував Китай товарів і послуг до України на суму 9,2 млрд дол. Схему наведено на рис. 2.1.

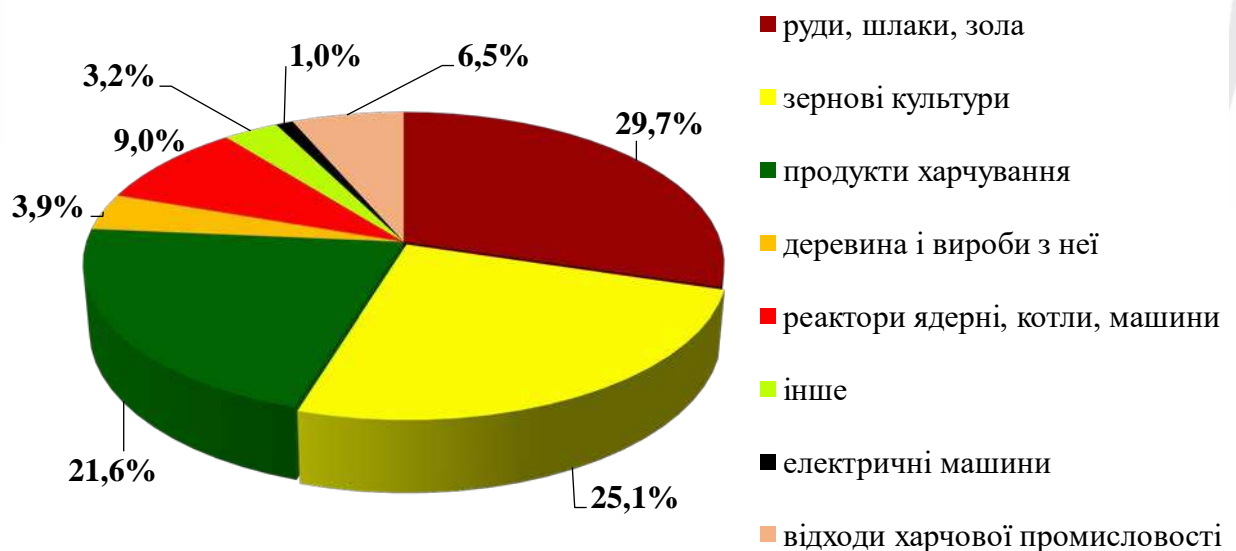

Рисунок 2.1 – Структура експорту українських товарів в Китай у 2019 р.

Джерело: створено автором на основі [19]

Станом на 2016 р., товарооборот України з КНР склав 6,52 млрд дол, а у 2019 р. цей показник становить 12,79 млрд дол. Сальдо торгового балансу є від'ємним для України і становить - 5,6 млрд дол [20]. За об'ємом товарообороту наша держава – третій торговий партнер для Китаю на теренах СНД (після Росії та Казахстану).

У 2018 р. обсяг зовнішньої торгівлі КНР склав 3,95 трлн \$ США, а товарообіг з Україною – 0,17% від всього обсягу (для Китаю). Найбільший торговий партнер Китаю – США, із товарообігом у майже 600 млрд дол. – 15% від усієї зовнішньої торгівлі Піднебесної [21]. В структурі імпортованих Китаєм українських товарів у 2019 р. найбільшу частку становлять руди, шлаки та зола – 29,7% (594,75 млн дол) «див. рис. 2.1». Залізну руду та металобрухт Китай використовує для збільшення обсягів виробництва своєї чорної металургії, яка потім буде конкурувати із українськими аналогами на світовому ринку [22]. Друге місце посідають зернові культури – 21,6% (547,17 млн дол), третє – продукти харчування; жири та олії рослинного і тваринного походження (21,6% або 475,8 млн дол) Серед інших товарів, що успішно експортуються з України до Піднебесної – деревина і вироби з неї (3,9% або 47,58 млн дол), ядерні реактори, котли та машини (9,0% або 45,75 млн дол) [19].

Таблиця 2.1 – Динаміка експорту української аграрної продукції в Китай в 2019 р. порівняно з 2015 р.

Товарна позиція	Зернові злаки	Олія соняшникова	Шоколад	Кондитерські вироби	Спирт	Сири і йогурти	Соки	Всього, млн \$
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2015	123,8	264,2	0,773	1	0,083	0	0,021	407
2019	578,3	295,8	1,4	1,2	0,493	0,235	0,107	889,7
Приріст у млн \$	454,5	31,6	0,627	0,2	0,41	0,235	0,086	482,7
Приріст у %	78,59	10,86	44,79	16,67	83,16	100	80,37	54,25

Джерело: створено автором за даними [23]

У 2015 р. основними експортними позиціями АПК України була олія соняшникова (123,8 млн дол) та зернові злаки, переважно кукурудза (295,85 млн дол). Схему подано у таблиці 2.1. Порівняно з 2015, у 2019 р. на 83% зріс український експорт какао-бобів та виробів із них і склав 1,4 млн дол, кондитерських виробів – зріс на 16,7% (склав 1,2 млн дол), спирту – збільшився майже у 6 разів (становив 493 тис. дол), соку – зріс у 5 разів (дорівнював 107 тис. дол).

Через російське ембарго на українські молочні товари, нашій державі було необхідно знайти нові ринки збуту, а тому у 2017 р. експорт сирів та йогуртів до КНР склав 235 тис. дол (раніше експорт цих товарів до Китаю взагалі не здійснювався) [23].

Найбільшим приріст у млн дол спостерігався серед поставок зернових злаків (454, млн дол), найменшим – серед експорту соків (0,086 млн дол).

Найбільша частка імпортованих Україною з КНР товарів припадає на електричні машини (29,1% або 1,467 млрд дол), ядерні реактори, котли і машини (18,7% або 1,115 млрд дол), машини автоматичної обробки інформації та їх блоки (16,3% або 1,063 млрд дол) (рис. 2.2).

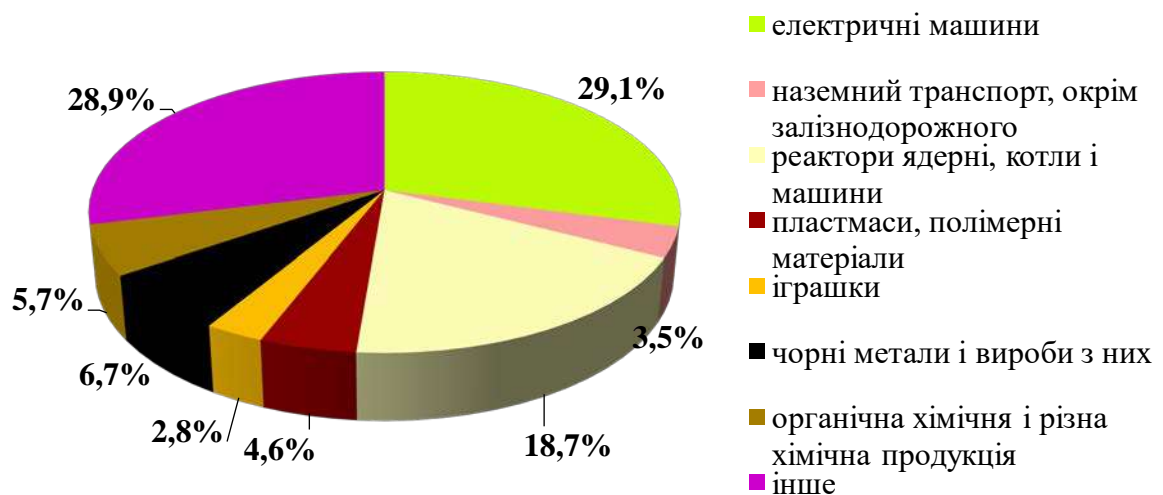

Рисунок 2.2 – Структура імпорту китайських товарів в Україну в 2019 р.

Джерело: створено автором на основі [19]

Товарів хімічної промисловості було придбано на 880,2 млн дол (5,7% усього імпорту): з них пластмас та полімерних матеріалів – на 397,8 млн дол (3,2%), органічних хімічних сполук – на 241,2 млн дол, іншої хімічної продукції – також на 241,2 млн дол. Імпорт побутових, електронних пристроїв та приладів становить 345,6 млн дол, чорних металів – 6,7% (або 286,9 млн дол), взуття та одягу – по 3,5% (або по 228,2 млн дол), іграшок – 2,8% (або 189,1 млн дол) [19].

Як бачимо, в українському експорті традиційно переважають сировинні товари та напівфабрикати, тоді як імпорт складається з високоточних і технічно складних пристроїв, обладнання та техніки.

На рисунку 2.3 зображено зміни в обсягах експорту та імпорту товарів між Україною та КНР з 2005 по 2019 роки. Очевидно, що протягом усіх 15 років сальдо торгового балансу для України – від’ємне (імпорт постійно перевищує експорт). Найбільшим відрив між обсягом поставок та закупок був у 2012 р.: імпорт – 7,89 млрд дол, експорт – 1,78 млрд дол, сальдо торгового балансу – 6,11 млрд дол.

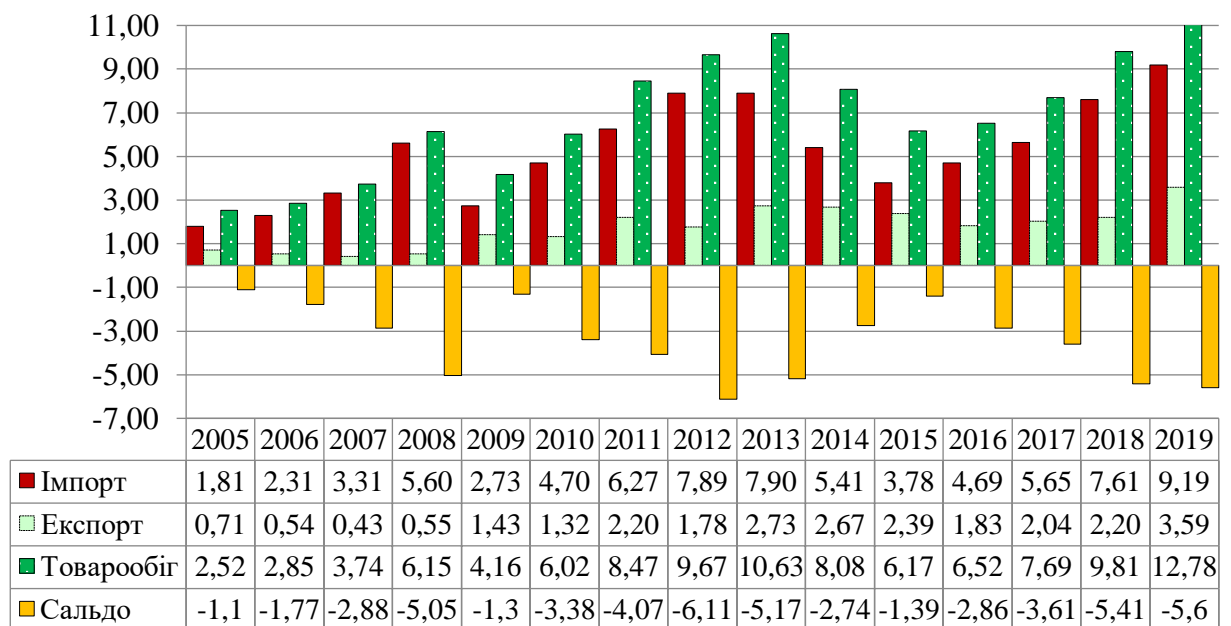

Рисунок 2.3 – Обсяги торгівлі товарами між Україною та Китаєм за період 2005-2019 рр., млрд дол.

Джерело: створено автором на основі [20]

Таке значення спостерігалось напередодні європейської боргової кризи, коли економічні темпи розвитку України були досить прогресивними перед спадом. Найменшою різниця між обсягом експорту та імпорту була у 2005 р. (1,1 млрд дол), коли курс національної валюти по відношенню до долара був достатньо стабільним та прогнозованим.

У період з 2005 по 2013 рр. обсяг експорту постійно зростав з невеликими падіннями у 2007, 2010 та 2012 рр. Починаючи з 2013 р. експорт в Китай значно зменшився через соціальну та економічну нестабільність в Україні, зростання собівартості української продукції, зниження її конкурентоздатності на світовому ринку. Відновлення спостерігалось лише в минулому році.

Рисунок 2.4 – Структура експорту українських послуг в КНР у 2019 р.

Джерело: створено автором на основі [20]

Станом на 2019 р. сальдо експорт-імпорту послуг між Україною та Китаєм від'ємне для нашої держави і становить – 59,76 млн дол (експорт – 162,7 млн дол, імпорт – 222,46 млн дол) [1]. Порівняно із 2015 р.

(87,82 млн дол) цей показник збільшився на 0,19 млн дол(або на 0,32%). У структурі експорту українських послуг до Китаю в 2019 р. переважають транспортні (56,3%) та ділові (21,1%) послуги. Схему наведено на рис. 2.4.

В межах 10% коливають послуги, пов'язані з подорожами (9%) і послуги з ремонту та технічного обслуговування (8,9%). Найменшу частку становлять послуги, пов'язані зі страхуванням (0,3%), культурні та рекреаційні послуги (0,2%). Надання фінансових послуг є одним із найприбутковіших джерел доходу державного бюджету країни. Через недосконалість української банківської, фінансової, податкової, кредитної систем, хиткі позиції курсу національної грошової одиниці, вкрай обмежене функціонування валютного ринку, послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю становлять лише 0,3% від усіх наданих Україною КРН послуг. У сфері будівництва китайські технології набагато випереджають українські (в КРН 30-поверховий будинок зводять за 15 діб), тому українські послуги в цій сфері складають не більше 0,1%.

Рисунок 2.5 – Структура імпорту китайських послуг Україною у 2019 році

Джерело: створено автором на основі [20]

Імпорт китайських товарів збільшувався до 2008 р. (до світової фінансової кризи), а у 2009 р. знизився на 51,25% порівняно із попереднім роком. Значний спад імпорту відбувся і в 2014 та 2015 рр.: порівняно із 2013 р. у 2016 р. імпорт скоротився на 31,52% та 52,15% відповідно. Це можна пояснити скороченням державних видатків на експорт товарів в умовах мілітаризації економіки (збільшення витрат на армію та воєнно-оборонну промисловість) через військовий конфлікт. З 2016 р. обсяги імпорту динамічно зростають.

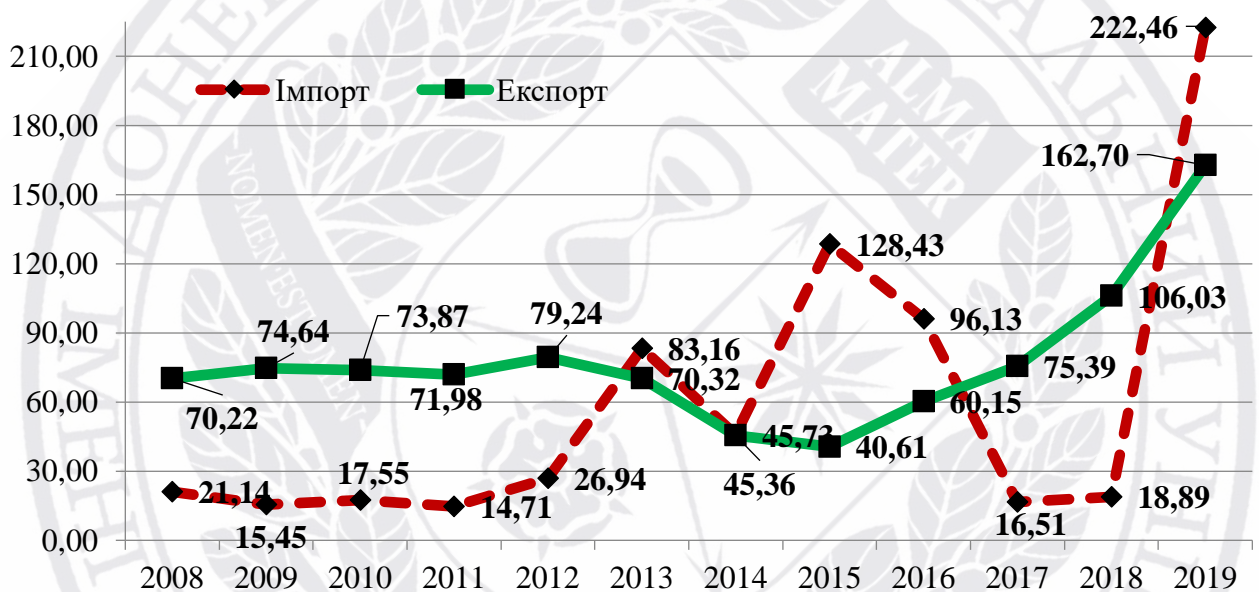

Рисунок 2.6 – Динаміка експорту-імпорту послуг між Україною та КНР у 2008-2019 рр., млн дол.

Джерело: створено автором на основі [1]

Майже 82,2% імпортованих Україною послуг із КРН становлять послуги, пов'язані із фінансовою діяльністю. Схему наведено на рис. 2.5. Існують невеликі потреби в транспортних (11,7%), державних та урядових (2%), ділових (1,7%) послугах та послугах, пов'язаних із подорожами. Частка імпорту послуг у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуг не перевищує 0,3%. Найменші частки українського імпорту послуг

утворюють послуги з ремонту та технічного обслуговування (0,1%), зі страхування та використання приватної власності (по 0,3%).

Характеризуючи динаміку експорту-імпорту послуг між Україною та Китаєм у 2008-2016 рр., бачимо, що в 2008-2011 рр. український експорт в середньому становив 72,68 млн дол, натомість імпорт за 3 роки знизився на 6,43 млн дол. Схему наведено на рис. 2.6. У 2013 р. спостерігається зростання імпорту (на 67,6%) через підвищення українського попиту на послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю та скорочення експорту (на 11,3%) через зменшення китайського імпорту послуг з будівництва і страхування.

У 2014 р. відбулося падіння як експорту (на 35,5%, переважно через зниження активності надання ділових послуг), так і імпорту (на 45%, через величезні відрахування на забезпечення армії, інфляцію та падіння курсу гривні) і сальдо торгового балансу досягло позначки -0,37 млн дол (для України). Того ж року вперше з 2008 р. імпорт китайських послуг перевищив експорт українських в КНР. У 2015 р. експорт продовжував скорочуватися, в той час як імпорт виріс на 64,4% через зростання на українському ринку потреб у послугах, пов'язаних із фінансовою, банківською справою, кредитуванням, у транспортних та ділових послугах; через відносно зміцнення національної грошової одиниці, зниження темпів інфляції. З 2015р. експорт послуг неухильно зростає, а імпорт – з 2018 р.

2.2 Моделювання впливу економічних факторів на експорт товарів з України до КНР

Багатофакторна економетрична модель використовується для опису впливу декількох чинників та економічне явище або процес. При побудові моделі багатофакторної регресії відбір найбільш суттєвих факторів, які впливають на результативну ознаку, проводиться на основі теоретичного аналізу з використанням статистичних прийомів.

У 2019 році однією із головних позицій українського експорту до Китаю були зернові культури (25,2%), а імпорту – електричні машини і обладнання, включно з сільськогосподарськими машинами для обробки зернових та зернобобових культур. Також у минулому році КНР зайняла перше місце за обсягом товарообороту з Україною, досягши позначки у 3,6 млрд дол США.

Таблиця 2.2 – Дані для побудови моделі багатофакторної регресії

Рік	У	X1	X2	X3	X4	X5
	Експорт товарів з України до Китаю, млн. дол. США	Курс долара до гривні	Курс долара до юаню	Посівна площа зернових культур, у коефіцієнті до попереднього року	Облікова ставка НБУ, у коеф. до попереднього року	Імпорт в Україну СТ машин для обробки зернових і зернобобових культур, млн. дол. США
	1	2	3	4	5	6
2005	711,24	5,97	8,27	0,97	1,20	6342,30
2006	544,56	6,65	8,02	0,97	0,94	7873,40
2007	431,66	7,42	7,65	1,04	0,94	10571,70
2008	547,5	10,85	6,94	1,03	1,38	13379,80
2009	1434,4	11,45	6,83	1,01	1,00	6257,10
2010	1316,55	10,57	6,82	0,96	0,77	8166,90
2011	2180	10,30	6,48	1,04	0,94	12795,10
2012	1777,18	10,54	6,34	1,24	0,94	13178,70
2013	2726,68	11,04	6,13	0,83	0,93	12470,10
2014*	2674,13	19,23	6,23	0,92	1,71	8720,80
2015*	2399,08	26,22	6,20	0,99	2,00	6273,40
2016*	1832,52	28,42	6,58	0,97	0,71	7889,40
2017*	2039,33	31,49	6,82	1,02	0,76	9902,60
2018*	2200,14	31,71	6,41	1,02	1,31	11955,20
2019*	3593,7	28,42	6,90	1,03	0,97	13307,40

*Без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: побудовано автором на основі [19]

Попередній аналіз інформації при зборі статистичних даних показав, що найбільш доцільно проаналізувати таку залежність результативної ознаки від факторних, де:

y – результативна ознака – експорт товарів з України до Китаю, млн дол;

x_1 – факторна ознака – курс долара до гривні;

x_2 – факторна ознака – курс долара до юаню;

x_3 – факторна ознака – посівна площа зернових культур, у коефіцієнті до попереднього року;

x_4 – факторна ознака – облікова ставка НБУ, у коефіцієнті до попереднього року;

x_5 – факторна ознака – імпорт в Україну сільськогосподарських машин для обробки культур, млн дол. США. Схему наведено на рис. 2.7.

За допомогою інструменту аналізу «Регресія» зроблено кореляційно-регресійний аналіз. Схему наведено на рис. 2.7.

SUMMARY OUTPUT								
Regression Statistics								
Multiple R	0,992665491							
R Square	0,981173336							
Adjusted R Square	0,96872519							
Standard Error	564,8902303							
Observations	15							
ANOVA								
	df	SS	MS	F	Significance F	< 0,05 - рівняння регресії значимо з надійністю не менше 95%		
Regression	5	8058335,865	1611667,2	3,58073701	1,51E-06			
Residual	9	4050843,31	450093,7					
Total	14	12109179,18						
	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%	Lower 95,0%	Upper 95,0%
Intercept	7077,316804	3597,027317	1,967546	0,00658986	-1059,724306	15214,35792	-1059,724306	15214,35792
X Variable 1	38,78837129	21,08434844	1,8396761	0,01489626	-8,907738557	86,48448113	-8,907738557	86,48448113
X Variable 2	-634,2862682	347,4324753	-1,825639	0,01193784	-1420,233131	151,6605945	-1420,233131	151,6605945
X Variable 3	2303,364324	2272,022201	-1,013795	0,03371583	-7443,035619	2836,306972	-7443,035619	2836,306972
X Variable 4	6,906827735	536,4779354	0,0128744	0,000888	-1206,690577	1220,504232	-1206,690577	1220,504232
X Variable 5	0,068128817	0,07794517	0,8740608	0,04140449	-0,108195408	0,244453042	-0,108195408	0,244453042

Рисунок 2.7 – Звіт функції «Регресія»

Джерело: побудовано автором на основі [20]

З отриманого звіту рівняння регресії має такий вигляд:

$$y = 7077,32 + 38,79 x_1 - 634,29 x_2 + 2303,36 x_3 + 6,91 x_4 + 0,07 x_5, \quad (2.1)$$

де y – результативна ознака – експорт товарів з України до Китаю, млн дол. США;

x_1 – факторна ознака – курс долара до гривні;

x_2 – факторна ознака – курс долара до юаню;

x_3 – факторна ознака – посівна площа зернових культур, у коефіцієнті до попереднього року;

x_4 – факторна ознака – облікова ставка НБУ, у коефіцієнті до попереднього року;

x_5 – факторна ознака – імпорт в Україну сільськогосподарських машин для обробки культур, млн дол. США.

Як бачимо, $R^2 = 0,9812$, тобто отримане рівняння регресії пояснює коливання результативної ознаки « Y » на 98,12%. На фактори, які не враховані в моделі, припадає 1,88%, тому дану модель можна використовувати для подальшого економічного аналізу і прогнозу.

Значимість рівняння множинної регресії загалом визначається за допомогою статистичного F-критерію Фішера. $P(F < F_{\text{факт.}}) = 1,51276\text{E-}06$.

Оскільки, виконується умова $P(F < F_{\text{факт.}}) \leq \alpha$ ($1,61491\text{E-}08 < 0,05$), то п'ятифакторне рівняння регресії значимо з надійністю не менше 95%.

Далі зроблено перевірку значущості коефіцієнтів отриманого рівняння. Для цього перевірено виконання нерівності $P(t < t_j \text{ факт.}) \leq \alpha$, $j = 1,5$ (де $\alpha = 0,05$ заданий рівень значимості). У стовпці «Р-значення» всі значення менші заданого рівня значущості $\alpha = 0,05$. Це означає, що всі коефіцієнти регресії статистично значущі з достовірністю 95%.

Використовуючи дані звіту функції «Регресія» (розділ «Residual output» - «Вывод остатков») розрахуємо середню відносну помилку апроксимації багатфакторної моделі. Значення середньої відносної помилки апроксимації

даної моделі $A = 6,19\%$. Оскільки, виконується умова $6,19\% < 7\%$, то якість моделі достатньо висока. Схему наведено на рис. 2.8.

Кінцевий висновок про можливість використання моделі в економічному аналізі можна зробити після перевірки її на мультиколінеарність. Під «мультиколінеарністю» розуміють наявність лінійної залежності між двома або більше факторними змінними у регресійній моделі.

RESIDUAL OUTPUT				
Observation	Predicted Y	Residuals	Y	Ai
1	264,4337967	16,80620332	711,24	0,02362944
2	562,987729	-11,427729	544,56	0,02098525
3	841,0181883	-9,358188348	431,66	0,02167954
4	1634,561008	-5,061007808	547,5	0,00924385
5	1289,505624	14,89437571	1434,4	0,0103837
6	1523,026119	-206,476119	1316,55	0,1568312
7	1846,960198	333,0398016	2180	0,15277055
8	1518,092016	233,0879837	1777,18	0,13115609
9	2550,407427	17,27257271	2726,68	0,00633465
10	2362,271657	11,85834263	2674,13	0,00443447
11	2331,539441	61,54055889	2399,08	0,02565173
12	2305,880711	-273,3607108	1832,52	0,14917202
13	2308,118317	-268,7883166	2039,33	0,13180227
14	2723,77472	-52,63472003	2200,14	0,02392335
15	2346,093047	117,6069531	3593,7	0,03272587
			A сер =	0,06199987
				< 7%

Рисунок 2.8 – Розрахунок середньої відносної помилки апроксимації даної моделі на основі даних звіту функції «Регресія»

Джерело: побудовано автором на основі [19]

Її ознаками зазвичай є:

- велике значення коефіцієнту детермінації поряд з незначущістю коефіцієнтів моделі;
- велике значення парних коефіцієнтів кореляції незалежних (факторних) змінних.

Основними наслідками мультиколінеарності є:

Базуючись на розрахунках, робимо такі висновки:

1. Умова $t_{\text{факт.}} < t_{\text{табл.}}$ ($t_{\text{табл.}}=2,1604$) виконується для всіх статистик, то відповідні коефіцієнти парної кореляції статистично не значимі;
2. Оскільки $\chi^2_{\text{факт.}} < \chi^2_{\text{табл.}}$ ($\chi^2_{\text{факт.}}=7,89 < \chi^2_{\text{табл.}}=24,99$) виконується, то в масиві змінних X_1, X_2, X_3, X_4, X_5 не існує мультиколінеарності.
3. Оскільки умова $F_{\text{факт.}} < F_{\text{табл.}}$ ($F_{\text{табл.}}=3,4817$) виконується для всіх статистик, то можемо зробити висновок про статистичну незначимість коефіцієнтів множинної кореляції цих показників і відсутність лінійної залежності.
4. Оскільки умова $T_{\text{факт.}} > T_{\text{табл.}}$ ($T_{\text{табл.}}=2,2281$) не виконується для всіх статистик, то всі коефіцієнти кореляції «R» є статистично незначущими. Відповідно не існує тісної лінійної залежності між показниками (за умови, що інші фактори не мають впливу).

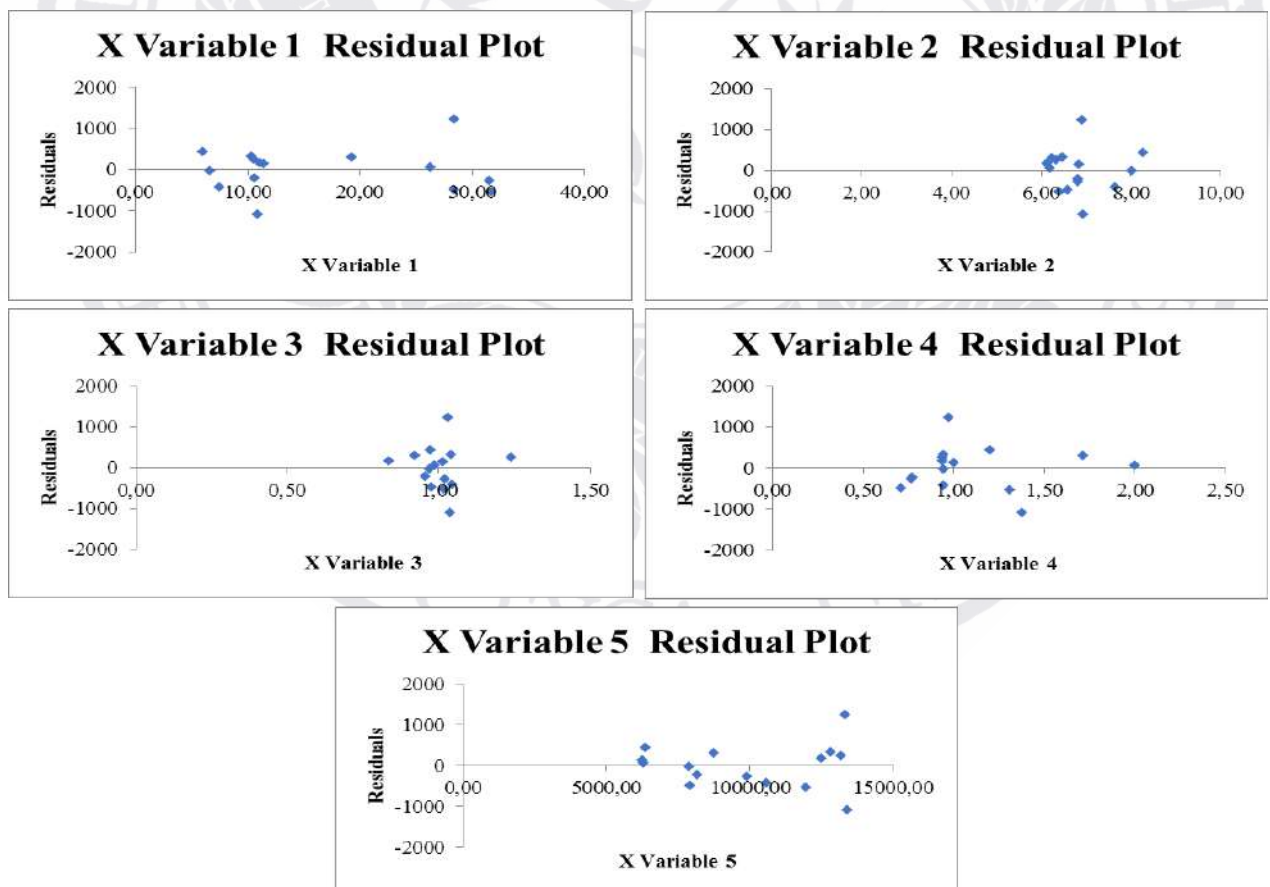

Рисунок 2.10 – Графіки залишків за усіма змінними

Джерело: побудовано автором на основі даних попереднього аналізу

Для перевірки виконання умови гомоскедастичності для нашої п'ятифакторної моделі, проведемо графічний аналіз залишків.

Перевіримо модель на наявність гомоскедастичності. Спочатку проведемо графічний аналіз залишків. Схему наведено на рис. 2.10.

Аналізуючи графіки, складно зробити висновки про гомоскедастичність залишків та змінних, яка являється причиною цього явища. Тому подальшу перевірку залишків на гетероскедастичність було досліджено в програмі GRET. Спочатку були введені дані. Схему наведено на рис. 2.11.

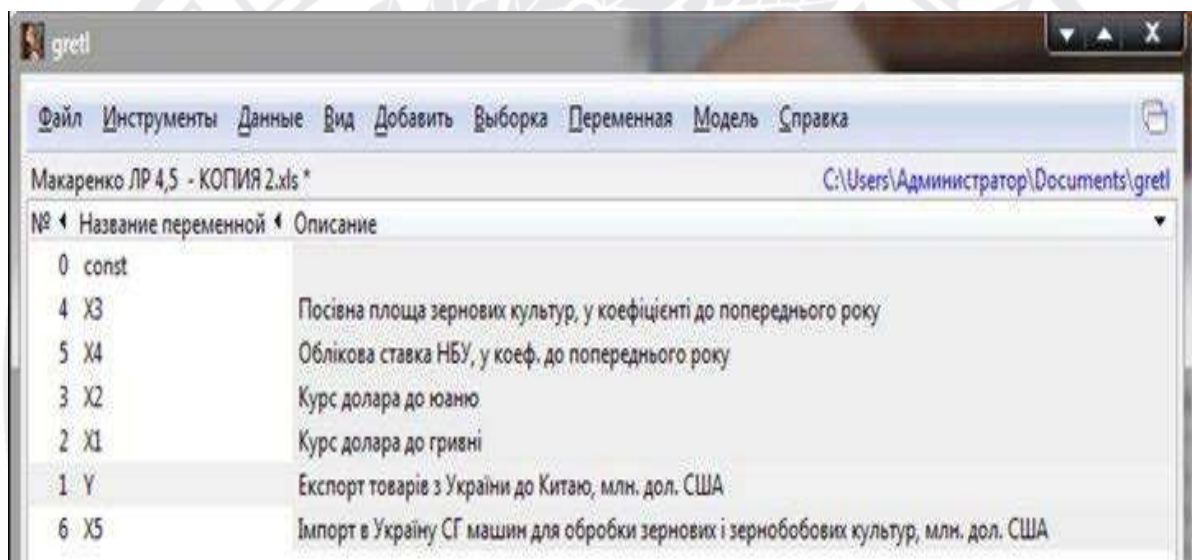

Рисунок 2.11 – Дані в програмі GRET

Джерело: створено автором на основі проведеного аналізу

Побудована модель регресії показує, що коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,911$. Схему наведено на рис. 2.12. Рівняння регресії має вигляд:

$$y = 7077,32 + 38,79 x_1 - 634,29 x_2 + 2303,36 x_3 + 6,91 x_4 + 0,07 x_5, \quad (2.2)$$

де y – результативна ознака – експорт товарів з України до Китаю, млн дол. США;

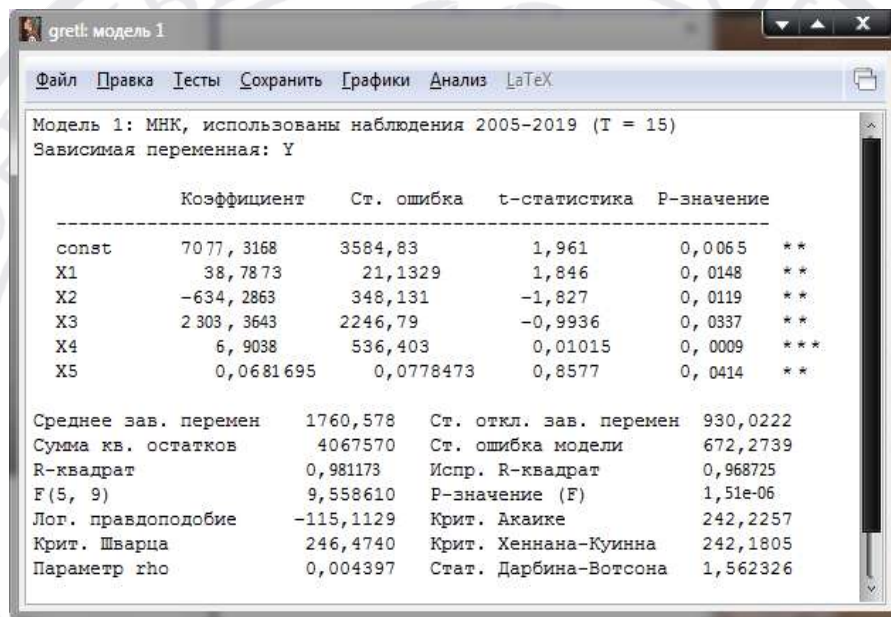
x_1 – факторна ознака – курс долара до гривні;

x_2 – факторна ознака – курс долара до юаню;

x_3 – факторна ознака – посівна площа зернових культур, у коефіцієнті до попереднього року;

x_4 – факторна ознака – облікова ставка НБУ, у коефіцієнті до попереднього року;

x_5 – факторна ознака – імпорт в Україну сільськогосподарських машин для обробки культур, млн дол. США.

	Коэффициент	Ст. ошибка	t-статистика	P-значение	
const	7077,3168	3584,83	1,961	0,0065	**
X1	38,7873	21,1329	1,846	0,0148	**
X2	-634,2863	348,131	-1,827	0,0119	**
X3	2303,3643	2246,79	-0,9936	0,0337	**
X4	6,9038	536,403	0,01015	0,0009	***
X5	0,0681695	0,0778473	0,8577	0,0414	**
Среднее зав. перемен	1760,578	Ст. откл. зав. перемен	930,0222		
Сумма кв. остатков	4067570	Ст. ошибка модели	672,2739		
R-квадрат	0,981173	Испр. R-квадрат	0,968725		
F(5, 9)	9,558610	P-значение (F)	1,51e-06		
Лог. правдоподобие	-115,1129	Крит. Акаике	242,2257		
Крит. Шварца	246,4740	Крит. Хеннана-Куинна	242,1805		
Параметр rho	0,004397	Стат. Дарбина-Вотсона	1,562326		

Рисунок 2.12 – Модель МНК в програмі GRETL

Джерело: створено автором на основі [20]

Розглянемо Р-значення. Якщо коефіцієнт значущий для рівня значимості 1%, то це позначається трьома зірочками ***, для 5% - двома зірочками **, для 10% - однією зірочкою*. Таким чином, усі коефіцієнти (окрім x_4) значущі для рівня $\alpha=0,05$, а коефіцієнт x_4 для рівня $\alpha=0,01$. Очевидно, що усі без виключень коефіцієнти без виключень значимі для більш високого рівня $\alpha=0,1$.

Перевірка статистичної значущості рівняння регресії в цілому за допомогою F-статистики: F розрахункове становить 9,5586. Табличне значення $F=3,481659$. Висновок: розрахункове значення F-критерію більше

табличного, тому коефіцієнт детермінації і регресія в цілому значимі на рівні 0,05.

На наступному етапі була виконана побудова графіків залишків. Автоматично оцінена модель лінійної регресії представлена на рис. 2.13. За графіками видно, що з гетероскедастичність відсутня, однак для більш якісної оцінки і точної інформації необхідно зробити тест на нормальний розподіл залишків та тест Вайта.

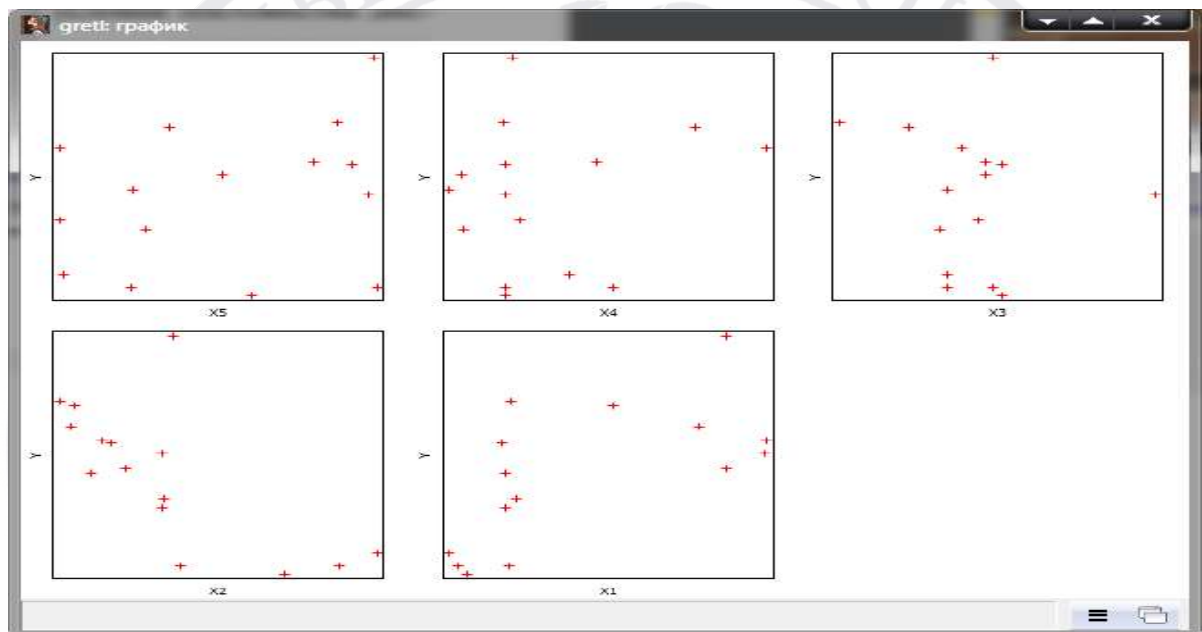

Рисунок 2.13 – Графік залишків в залежності від змінної X

Джерело: створено автором на основі проаналізованих даних

Перевірка на нормальний розподіл залишків і графік результатів представлені на рис. 2.14.

Нульова гіпотеза – нормальний розподіл. χ^2 розрахунковий = 5,145, р-значення = 0,93341. $\chi^2_{\text{табл}} = 24,995$.

Оскільки р-значення $0,87633 > 0,05$, а χ^2 розрахунковий менший, ніж табличний, то немає підстав відхиляти нульову гіпотезу, тобто визнається нормальний розподіл залишків (рис. 2.14-2.15).

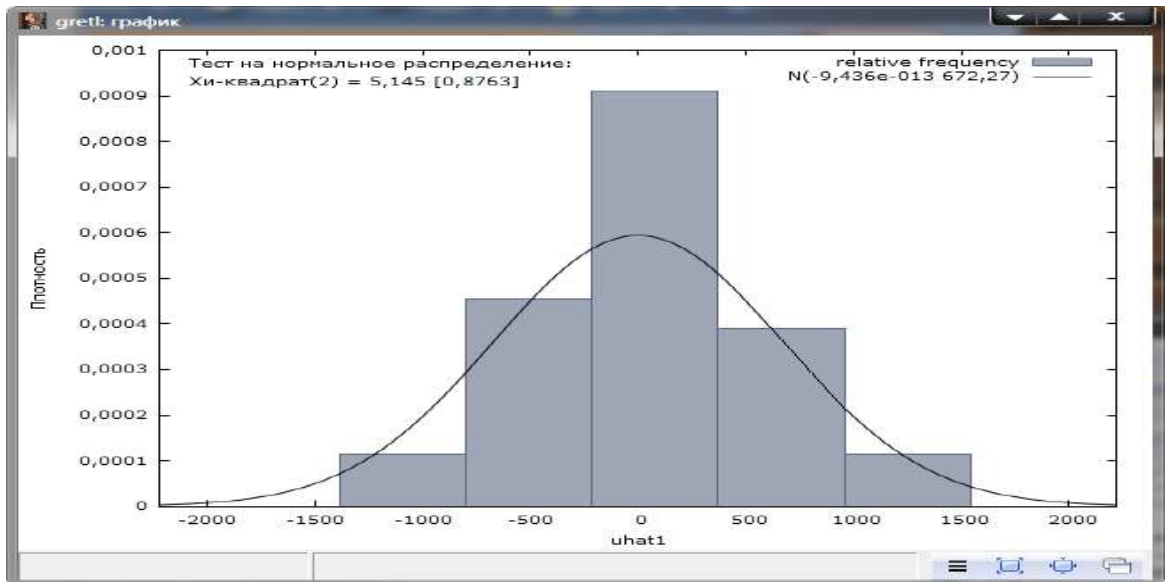

Рисунок 2.14 – Тест на нормальний розподіл залишків в програмі GRETL

Джерело: створено автором на основі [20]

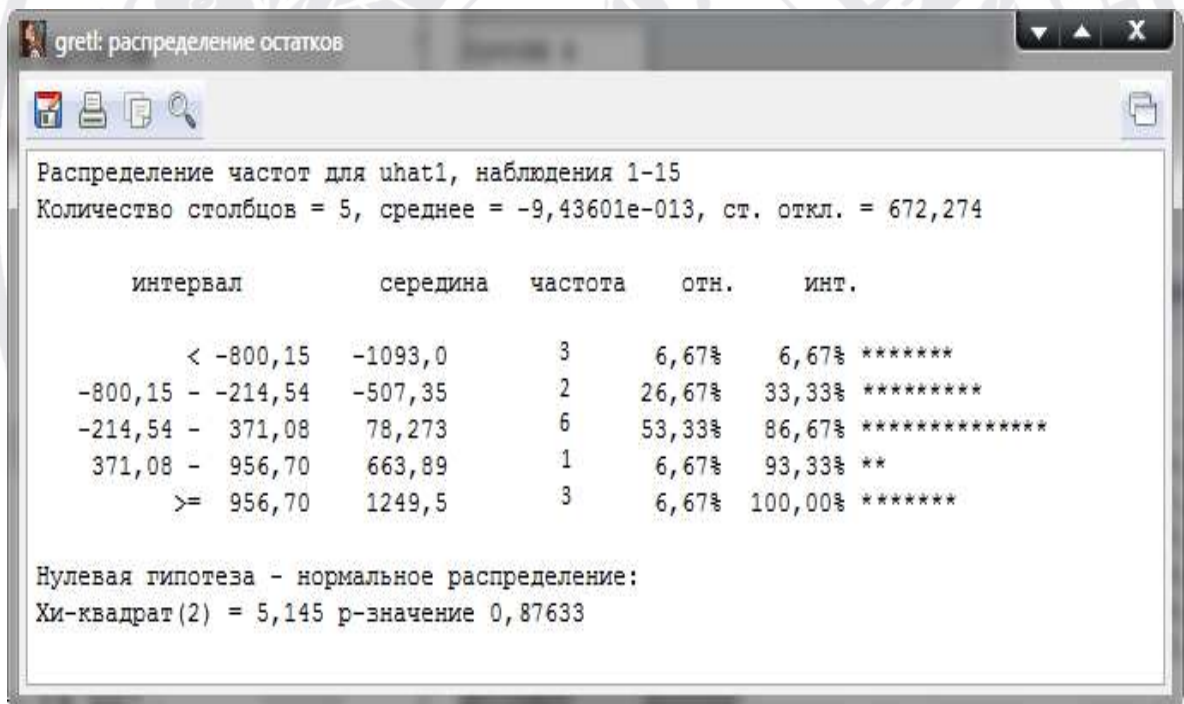

Рисунок 2.15 – Розподіл залишків в програмі GRETL

Джерело: створено автором на основі [20]

Виконаємо перевірку на гетероскедастичність за тестом Вайта. Схему наведено на рис. 2.16.

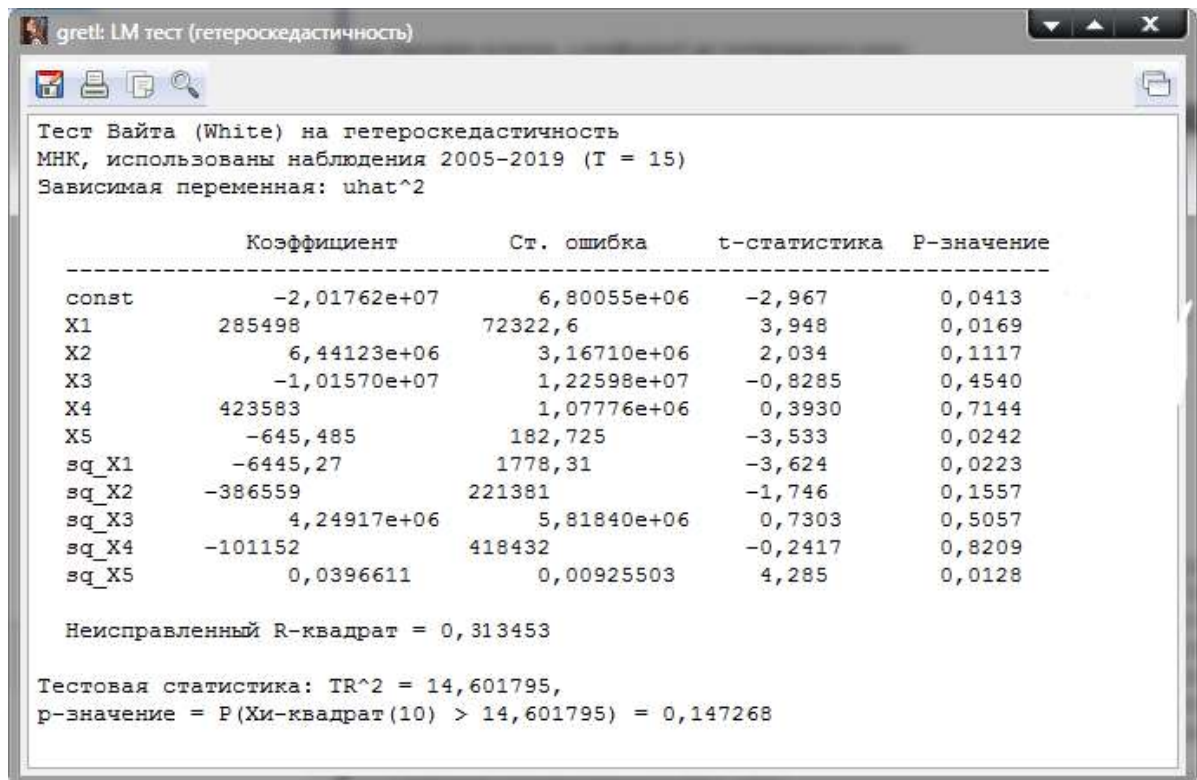

Рисунок 2.16 – Тест Вайта на гетероскедастичність

Джерело: створено автором на основі [19]

Результати тесту показують, що χ^2 розрахунковий = 14,601795, p-значення = 0,147268. $\chi^2_{\text{табл}} = 24,995$. Оскільки p-значення $0,147268 > 0,05$, а χ^2 розрахунковий менший, ніж табличний, то приймається нульова гіпотеза про відсутність гетероскедастичності.

Решта тестів на гетероскедастичність проводяться за таким самим принципом, але відрізняються формою допоміжних моделей і критеріями. Оскільки гетероскедастичність – найхарактерніша помилка для факторних регресійних моделей, зазвичай проводять кілька тестів, щоб виключити або підтвердити її остаточно.

Було проведено ще 2 тести на гетероскедастичність: тест Бриша-Пегана (Breusch-Pagan) та робастний варіант Коенкера (Koenker). Вони також показали відсутність гетероскедастичності. Схему наведено на рис. 2.17-2.18.

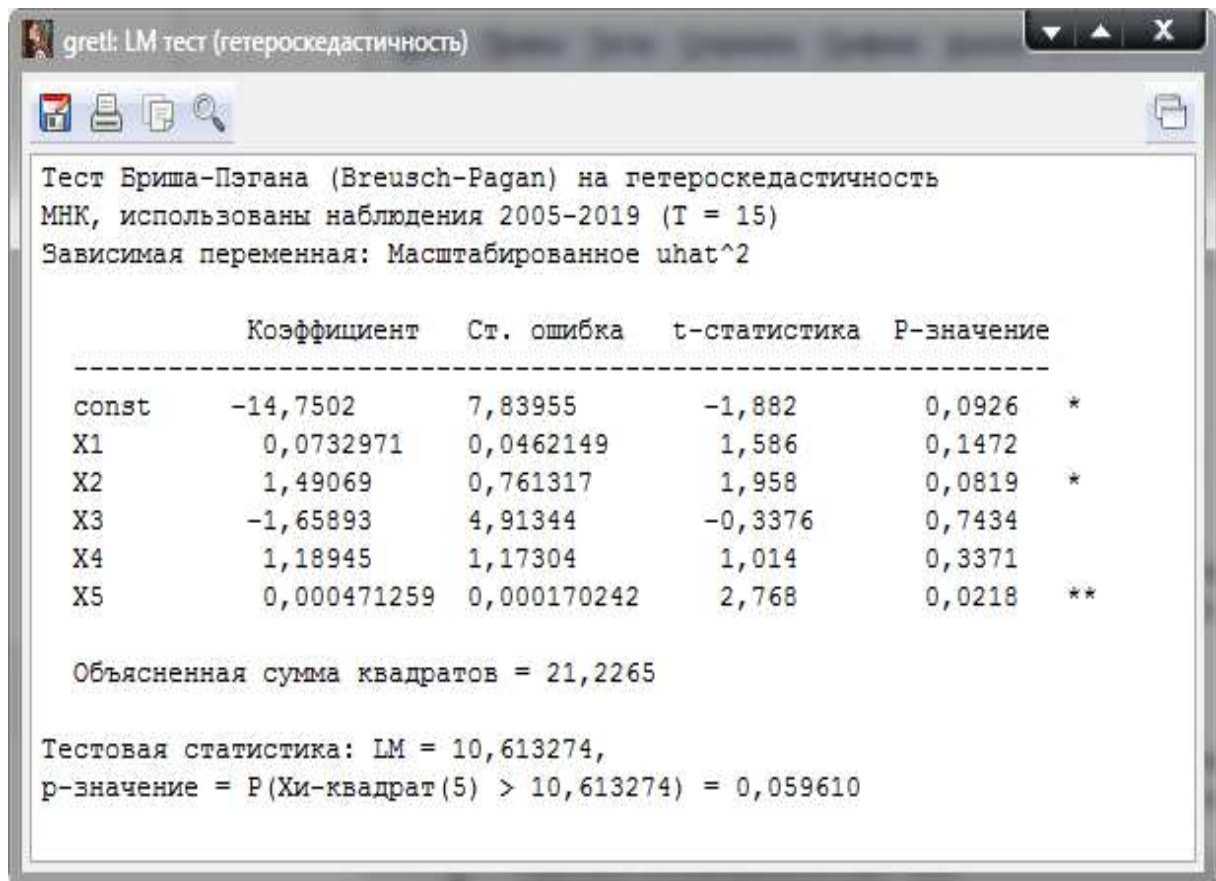

Рисунок 2.17 – Результаты тестів Бриша-Пегана (Breusch-Pagan) т на гетероскедастичність

Джерело: створено автором на основі [20]

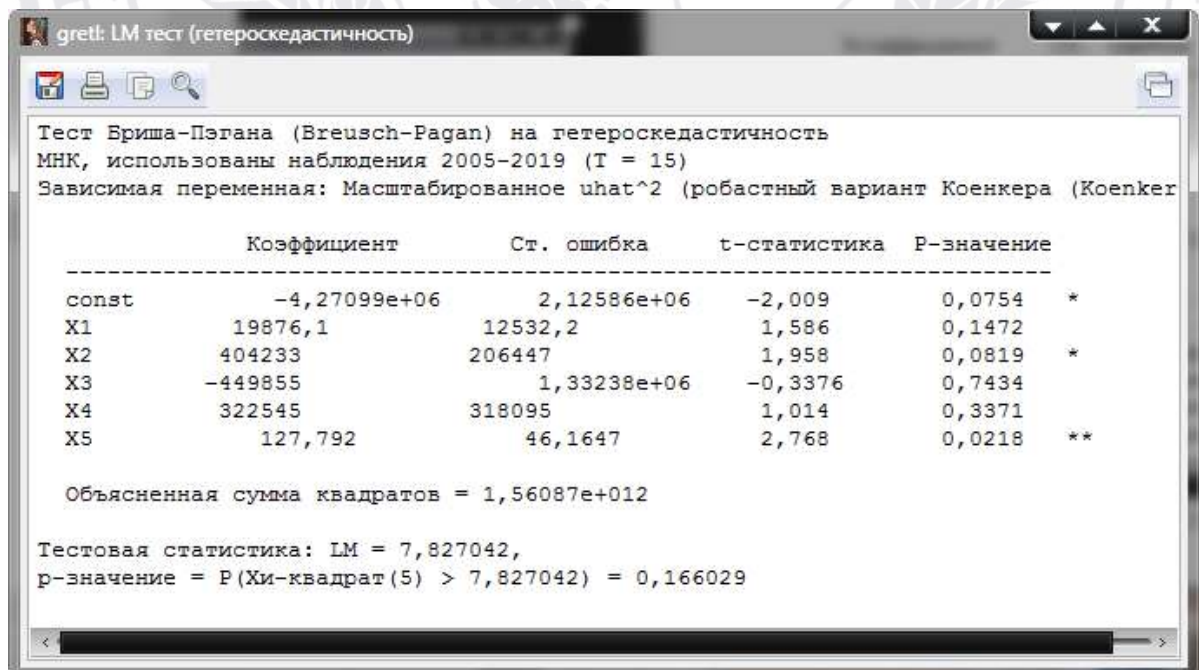

Рисунок 2.18 – Результаты робастного варіанту Коенкера (Koenker) на гетероскедастичність

Джерело: створено автором на основі [20]

Таким чином, була проведена перевірка на гетероскедастичність за тестом Бриша-Пегана. Результати тесту показують, що χ^2 розрахунковий = 10,613274, р-значення = 0,059610. $\chi^2_{\text{табл}} = 24,995$. Оскільки р-значення $0,059610 > 0,05$, а χ^2 розрахунковий менший, ніж табличний, то приймається нульова гіпотеза про відсутність гетероскедастичності.

Останньою була виконана перевірку на гетероскедастичність за тестом Бриша-Пегана (робастний варіант Коенкера (Koenker)). Результати тесту показують, що χ^2 розрахунковий = 7,827041, р-значення = 0,166029. $\chi^2_{\text{табл}} = 24,995$. Оскільки р-значення $0,166029 > 0,05$, а χ^2 розрахунковий менший, ніж табличний, то приймається нульова гіпотеза про відсутність гетероскедастичності.

На останньому етапі лабораторної роботи визначимо, присутня чи відсутня автокореляція залишків.

Автокореляція – це кореляція функції з самою собою зміщеною на певну величину незалежної змінної. Якщо в побудованій моделі спостерігається автокореляція залишків (випадкової складової) то не виконується третя вимога методу найменших квадратів про некорельованості залишків.

Наслідки автокореляції при застосуванні такі:

- оцінки параметрів моделі будуть зміщеними і неефективними;
- неефективність оцінок параметрів економетричної моделі призводить до неефективних прогнозів по моделі;
- статистичні критерії Фішера і Стюдента (F-критерій і t-критерій) стають недостовірним.

Застосуємо критерій Дарбіна-Уотсона, так як в регресійному рівнянні присутній вільний член.

Виконавши регресійний аналіз, звернемося до залишків. Схему наведено на рис. 2.19.

Використовуючи формули, знайдемо розрахункове значення критерію (dw). Використовуючи спеціальні таблиці віднайдемо для нашого випадку (n

$n = 15$ (спостережень), $k = 5$ (незалежних змінних), $\alpha = \text{рівень значимості} = 0,05$.
 $dw \text{ I (нижнє)} = 0,56$, $dw \text{ 2 (верхнє)} = 1,43$.

RESIDUAL OUTPUT				
Observation	Predicted Y	Residuals	Ei^2	(Ei-Ei-1)^2
1	264,4337967	16,80620332	282,44847	
2	562,987729	-11,427729	130,59299	797,1549339
3	841,0181883	-9,358188348	87,57568916	4,28299849
4	1634,561008	-5,061007808	25,61380003	18,46576059
5	1289,505624	14,89437571	221,8424277	398,2173312
6	1523,026119	-206,476119	42632,38773	49004,89594
7	1846,960198	333,0398016	110915,5094	291077,4286
8	1518,092016	233,0879837	54330,00817	9990,365891
9	2550,407427	17,27257271	298,3417679	46576,29164
10	2362,271657	11,85834263	140,6202898	29,31388737
11	2331,539441	61,54055889	3787,240388	2468,322613
12	2305,880711	-273,3607108	74726,07822	112158,8605
13	2308,118317	-268,7883166	72247,15917	20,90678846
14	2723,77472	-52,63472003	2770,413752	46722,37733
15	2346,093047	117,6069531	13831,39542	28982,22727
	r i,i-1 =	0,203146638	376427,2277	588249,1114
	dw розрах =	1,56271669		
	dw 1 (нижн)	0,56		
	dw 2 (верх)	1,43		
d2	<	dw	<	4-d2
1,43	<	1,5627	<	4-1,43
1,43	<	1,5627	<	2,57

Рисунок 2.19 – Організація даних в Ексел для визначення автокореляції залишків

Джерело: створено автором на основі проведеного аналізу

Таким чином, виконується умова $d2 < dw < 4-d2$ і гіпотеза H_0 про відсутність автокореляції залишків приймається, тобто автокореляція відсутня і статистичні критерії Фішера і Стюдента (F-критерій і t-критерій) достовірні.

Таким чином, на підставі отриманого рівняння регресії і проведених тестів, зробимо такі висновки:

при збільшенні курсу долара до гривні на 1 пункт, (за умови незмінності інших факторів) експорт товарів з України до КНР збільшується в середньому на 38,79 млн дол;

при підвищенні курсу долара до юаню на 1 пункт, (за умови незмінності інших чинників) експорт товарів з України до Китайської Республіки зменшується в середньому на 634,29 млн дол;

при зростанні посівної площі зернових культур на 1 коефіцієнт до попереднього року (за умови незмінності інших факторів) експорт товарів з України до Китаю збільшується в середньому на 2303,36 млн дол;

при збільшенні облікової ставки НБУ на 1 коефіцієнт до попереднього року (за умови незмінності інших факторів) експорт товарів з України до Китайської Народної Республіки збільшується в середньому на 6,91 млн дол;

при збільшенні імпорту сільськогосподарських машин для обробки культур на 1 млн дол (за умови незмінності інших факторів), експорт товарів з України до КНР збільшується в середньому на 0,07 млн дол.

2.3 Структура та обсяги китайських інвестицій в економіку України, тенденції спільного підприємництва

Відносини між Китаєм та Україною у сфері інвестиційного співробітництва є вкрай нелегкими. Для України Китай є величезною фінансовою ресурсною базою [25]. Фактори, що ускладнюють зростання вкладень китайських інвесторів – це, перш за все, високий рівень корупції та «бюрократична тяганина» з українського боку. Сюди також входять соціальна, економічна, політична нестабільність в нашій державі, війна, несправедливість у судах, рейдерство, несприятливий інвестиційний клімат, нестабільний курс національної грошової одиниці (гривні), велика кількість податків, висока ставка позикового відсотку, відсутність стимулів з боку держави для заснування і розвитку власного бізнесу.

За даними Світового Банку, у липні 2016 р. Україна у рейтингу легкості сплати податків посідала 84 місце із 190 країн, у рейтингу інвестиційної привабливості – 130 (також із 190 країн). Ще гіршу позицію займає Україна в рейтингу економічної свободи – 162 із 190 [23].

Внаслідок усіх перерахованих вище перепон затримується реалізація проекту «Повітряний експрес», який міг би з'єднати Бориспільський аеропорт із Києвом, будівництво нової кільцевої дороги навколо Києва і київського тунелю під Дніпром. Схему наведено на рис. 2.20.

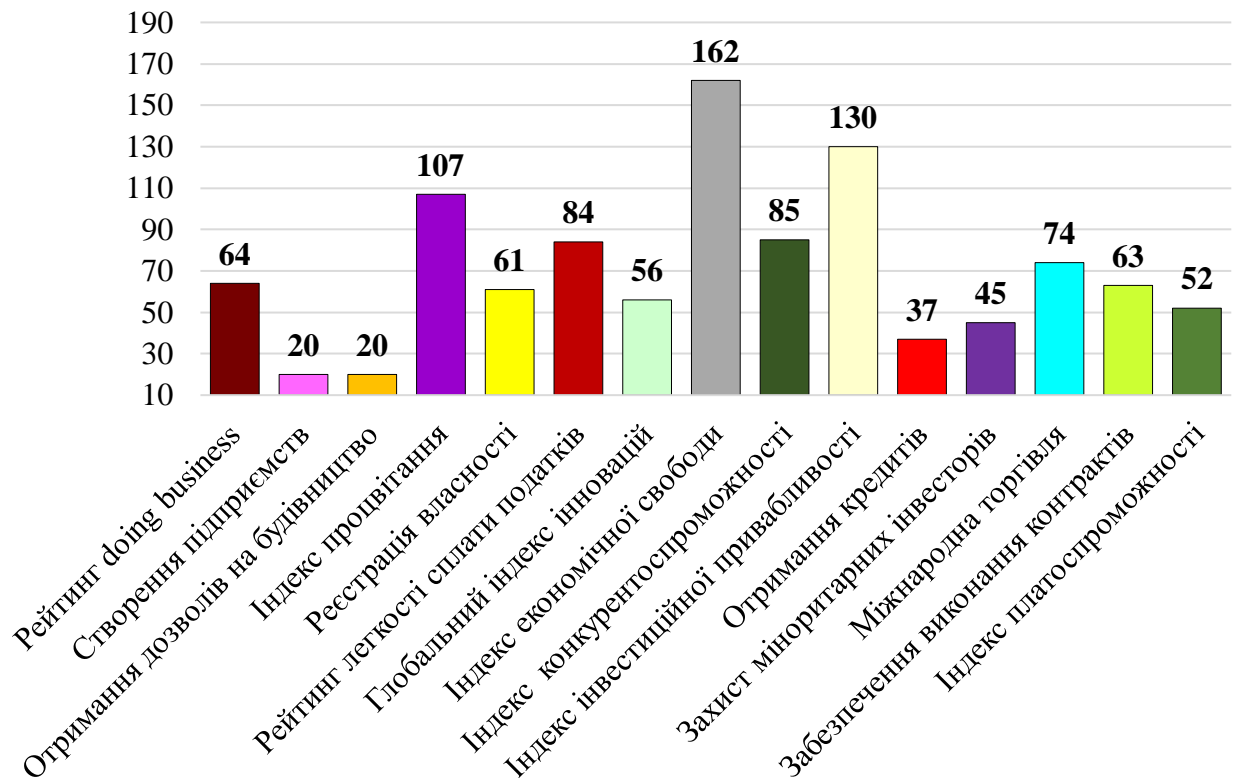

Рисунок 2.20 – Місце України в світових рейтингах показників інвестиційного клімату у 2019 р.

Джерело: створено автором на основі [23, 27]

Загальний обсяг вкладень китайських інвесторів в економіку України в 2016 р. склав 178,6 млн дол [26]. У 2019 р. у порівнянні з 2014 р. у рейтингу ведення бізнесу (doing business) наша держава піднялася на 24 позиції, у рейтингу легкості сплати податків – на 23, у рейтингу глобального індексу інновацій – на 8, у рейтингу економічної свободи – залишилась на тому ж самому. У рейтингах глобальної конкурентоспроможності, індексу процвітання та індексу інвестиційної привабливості були втрачені позиції – 6, 37 та 41 відповідно [27].

Якщо порівняти діаграми на рисунках 2.20 і 2.21, стає очевидним, що за індексом забезпечення виконання контрактів КНР на 58 позицій випереджає Україну (5-та позиція, порівняно із 63) [16, с.125-127]. Всі інші показники обох країн приблизно однакові, лише за деякими наша держава випереджає Піднебесну (створення підприємств, отримання кредитів, захист міноритарних інвесторів, індекс неплатоспроможності). Схему наведено на рис. 2.21.

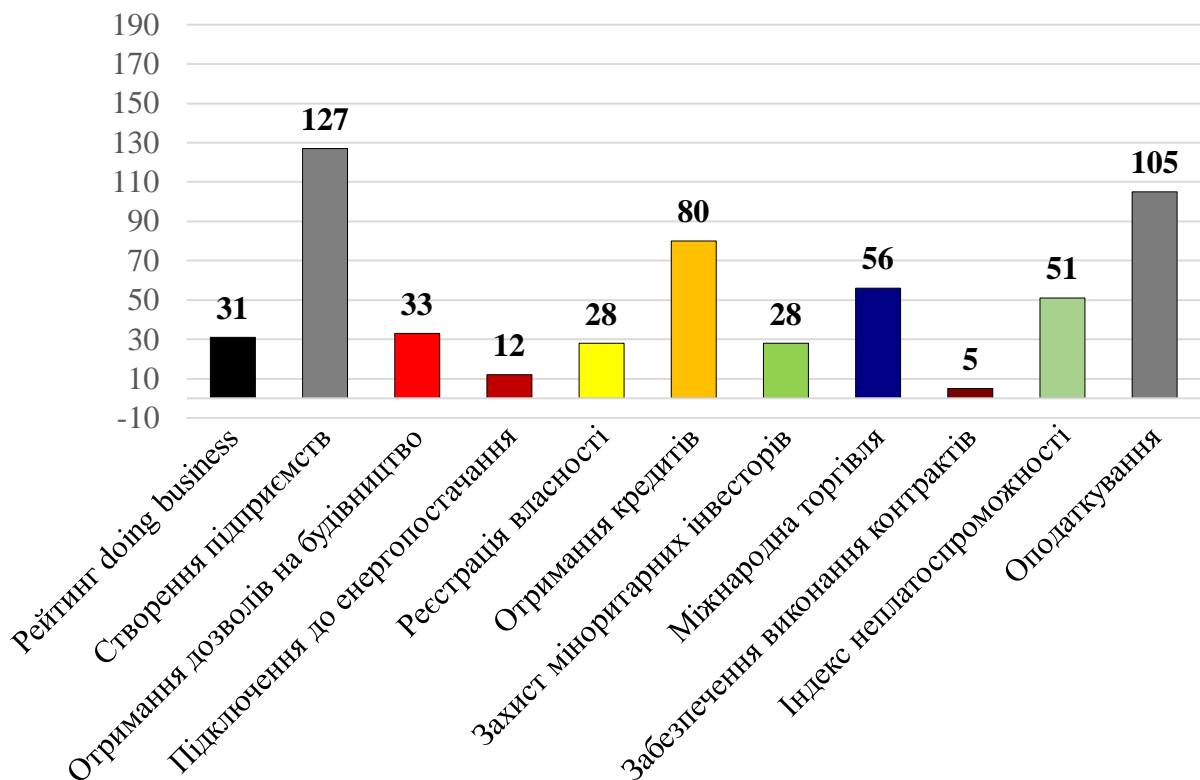

Рисунок 2.21 – Місце КНР в світових рейтингах показників інвестиційного клімату у 2019 р.

Джерело: створено автором на основі [23,27]

Серед основних напрямків китайських інвестицій в економіку України виділяють сільське, лісове та рибне господарства (39,6%, або 7,05 млн дол), промисловість (19,4% або 3,5 млн дол), оптову та роздрібну торгівлю (12,1% або 2,2 млн дол), ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (11,2% або 1,99 млн дол), транспорт, складське господарство (11% або 1,97 млн дол),

телекомунікації та інформація (5,9% або 1,05 млн дол). Схему наведено на рис. 2.22.

Окрім цього, китайська сторона висловила готовність співробітництва у сфері будівництва сонячних електростанцій, допомоги в розвитку інноваційних технологій і хай-тек [28]. Варто зазначити, що в АПК країн-учасниць АСЕАН китайські інвестори вкладають майже в 50-70 разів більші суми (від 5 до 7 млрд\$ США), ніж в АПК нашої держави.

Одним із наймасштабніших проектів прямого китайського інвестування є новий сучасний зерновий термінал, відкриття якого відбулося 19 травня 2016 р. в Миколаївському морському порту.

Для побудови, забезпечення підприємства обладнанням та запуску самого процесу виробництва китайською компанією COFCO було інвестовано 75 млн дол. COFCO Agri контролює на території нашої держави 8 підприємств, зокрема елеватори, олійно-екстракційний завод та експортний зерновий термінал. До відкриття цього терміналу (у 2015 р.) експорт COFCO складав 2,4 млн т продукції АПК, з яких більше 1 млн т надійшло до Піднебесної [29].

Характеризуючи динаміку китайських інвестицій в економіку України протягом 2007-2016 рр. бачимо суттєві падіння вкладів у 2009, у 2012-2014 рр., що можна пояснити нестабільністю фінансово-кредитної системи (у першому випадку), світовою кризою 2012 р. (перевиробництво, «економічний бум», перегрівання економіки), нестабільністю соціальної і політичної системи України (у другому випадку). Схему наведено на рис 2.23.

Натомість у 2015 р. спостерігається зростання китайських інвестицій в економіку України, порівняно з 2014 р. на 4,91%, що можна пояснити відносною стабілізацією економіки нашої держави, успішним проведенням деяких реформ (податкової, реформи поліції), хоча темпи ВВП зменшились на 9,8%, порівняно із 2014 р [14].

Станом на 01.10.2020 р. обсяг інвестицій з України в економіку Китаю склав 1,85 млн дол. Основний обсяг цих інвестицій спрямовано до

підприємств промисловості – 42,2% (0,78 млн дол) [19].

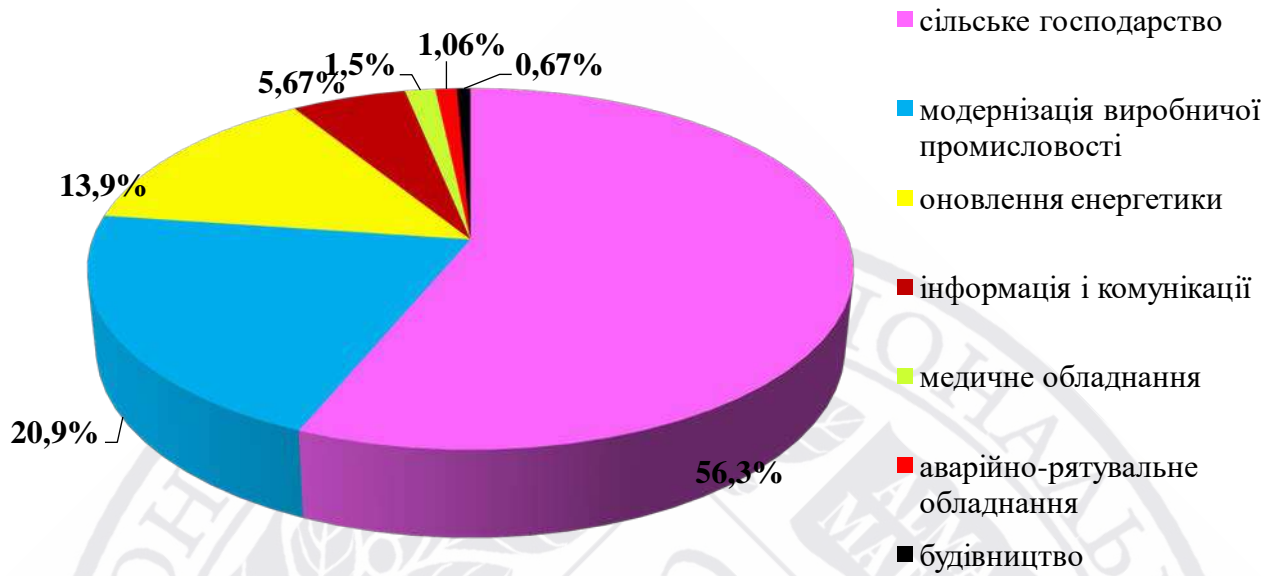

Рисунок 2.22 – Структура китайських інвестицій в сектори економіки України у 2019 р.

Джерело: створено автором на основі [19]

Попри спроби залучення китайських інвесторів до реалізації інвестиційних проектів в Україні, реальне широке бізнес-співтовариство із Китаєм відсутнє [25].

Зв'язки України з Китаєм у сфері спільного підприємництва характеризуються чіткою галузевою спрямованістю: збір та експорт зернових злаків (сільське господарство), видобуток марганцевої руди та виробництво електролітичного марганцю (чорна металургія), вантажне машинобудування, телекомунікації (соціальна інфраструктура).

Україна приваблива для КНР як джерело відносно недорогої і якісної сировини та дешевої робочої сили. Наша держава поки що не досягла такого рівня розвитку, щоб створювати філії вітчизняних компаній на території Китаю, тож виступає переважно в ролі сировинного придатку.

Ще в 2013 р. китайська компанія Hubei Changyang Hongxin Industrial Group., Ltd (China), володіючи технологією переробки руди з низьким вмістом

цінного матеріалу, придбала та почала розвиток Велико-Токмацького марганцевого родовища в Запорізькій області (проект розрахований на поетапне впровадження протягом 10 років).

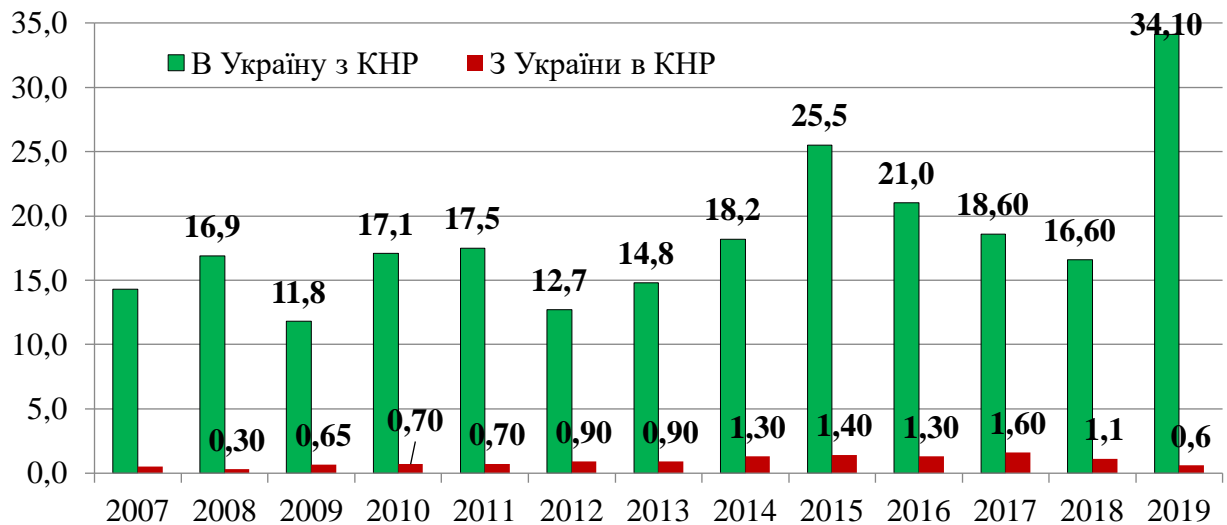

Рисунок 2.23 – Динаміка китайських інвестицій в економіку України та з України в економіку КНР у 2007-2019 рр., млн дол.

Джерело: створено автором на основі [28]

Запланована виробнича потужність видобутку марганцевої руди – близько 5 млн тон у рік, вироблення електролітичного марганцю – близько 200 тис. тон у рік. Прогнозується, що загальний об'єм інвестицій в 1 млрд дол [30]. Спільне підприємництво з видобутку та переробки руди марганцю забезпечує виробництво вкрай необхідного українському ринку електролітичного марганцю, який імпортувався.

Великомасштабні проекти співробітництва започатковано в автомобільній промисловості: «Cherry», «Geely Automobile» та інші виробники почали продавати автомобілі в Україні, автомобільна компанія «Great Wall» та українська компанія «Атланта-М» підписали генеральну угоду дистриб'ютора про збирання автомобілів в Україні [31, с.413-415]. Спільне підприємництво спостерігається в галузі вантажного машинобудування. Кременчуцький автоскладальний завод випускає вантажні автомобілі та самоскиди FAW (китайський автомобільний завод). Спільно з українськими

виробниками FAW планує створення великовузлових міських автобусів, вантажівок та легковиків економ-класу на підприємствах Іллічівська, Запоріжжя та Ужгорода [4, с.389-392]. Це сприятиме створенню нових робочих місць і додатковим податкам, а отже, і надходженням до українського держбюджету. Для КРН – це нові ринки збуту (український та європейський).

У 2018 р. було підписано інженерний контракт між «Cbmi construction co., ltd.» та Миколаївським цементним заводом [31, с.17-18], який передбачає співробітництво двох підприємств у сфері будівництва, виробництва електроенергії, охорони навколишнього середовища, передачі енергії, її перетворення та економії. Послуги СВМІ охоплюють інженерні підприємства, включаючи агентства з фінансування програм обстеження і проектування, виробництва обладнання та інтеграції, впровадження і управління проектами логістичних послуг, введення в експлуатацію готових будівельних комплексів [32].

У 2006 р. китайська компанія Huawei (високотехнологічне підприємство, що займається розробкою, виробництвом і продажем телекомунікаційного обладнання) уклала договір із найбільшим в Україні оператором фіксованого зв'язку Utel. Вже через рік було розпочато офіційне сервісне обслуговування, через 2 – співпраця із Kyivstar, через 3 – початок кооперації із Life. Компанія посідає друге місце на українському ринку телекомунікаційних послуг. Станом на сьогодні співпрацює із «Укртелеком», «Інтертелеком», «Водафон (МТС)». У 2010 р. обсяг експорту компанії до України склав понад 60 млн дол, на сьогодні ця сума подвоїлась. Huawei створила для українців понад 300 робочих місць, підготувала понад 1000 місцевих фахівців, внесла до українського бюджету та соціального фонду понад 30 млн грн [4, с.397-398].

COFCO є одним із найбільших партнерів України у сфері вирощування і виробництва, зберігання і збуту сільськогосподарської продукції (олії соняшникової, соєвої, свиріпової; зерна). У 2015 р. вона, діючи в рамках державної стратегії «Один пояс – один шлях», придбала міжнародну аграрну

корпорацію з активами в Україні Noble Agri. Будівництво терміналу тривало 20 місяців (з серпня 2014 р. до квітня 2016 р.).

На ПАТ «Каракубське хлібоприймальне підприємство» та ТОВ «Сателіт» обсяги підготовки аграрної продукції на експорт зменшилися, адже обидва підприємства знаходяться в Донецькій області (відсутність інвестування, важкі умови діяльності, несприятлива політична та соціальна ситуація).

Зерновий термінал при Миколаївському морському порту – найбільший в Європі, він має надзвичайно важливе геополітичне та стратегічне значення. COFCO – серйозний конкурент для вітчизняних українських трейдерів. Термінал обладнаний 16 силосами загальною місткістю до 130 тис. т, станціями для розвантаження автомобільного і залізничного транспорту, що дозволяють приймати до 10 тис. т продукції на добу. До складу терміналу входять зерносушарка і сепаратор потужністю 50 т на годину, суднонавантажувальна машина потужністю 1 тис. т на годину і лабораторія для перевірки якості зерна. Таке підприємництво є вигідним для обох країн: Україна, як велика аграрна держава, надає ресурси, Китай, як надмісткий ринок споживання отримує необхідну сировину та напівфабрикати. Окрім цього, COFCO створює робочі місця та сплачує податки [29; 33].

У 2019 р. порівняно із 2016 р. експорт українських товарів сільського господарства COFCO Agri збільшився на 0,3 тис. т. При цьому обсяг продукції на продаж зріс на: ТОВ «Белгравія» – з 260 до 380 тис. т, ТОВ «Юнігрейн-Базис» – з 238 до 397 тис. т, ТОВ «Новоолексіївський елеватор» – з 274 до 440 тис. т, ТОВ «Дунайська судноплавно-стивідорна компанія» – з 362 до 497 тис. т та інших двох підприємствах, що спеціалізуються на контролі якості зерна та забезпечують необхідні умови його зберігання - з 550 до 554 тис. т.

Окрім цього, у 2018 р. Україна запропонувала Китаю розпочати спільні консультації щодо передумов створення зони вільної торгівлі Україна-Китай. Прикладом успішної співпраці став індустріальний парк в Білій Церкві, зареєстрований у квітні 2018 р. Його продукція буде сертифікована за

європейськими стандартами і відправлятися на експорт. У планах цього року почати будівництво ще трьох-чотирьох заводів і протягом 4 років побудувати ще 20 виробництв. Інші приклади - фармацевтичний завод «Біофарма», перший в Україні завод-виробник електроустановочних систем.

Ще одним із перспективних проєктів, який обговорюють Україна з КНР в контексті розвитку ініціативи «Пояс і шлях», є проєкт морського глибоководного порту Він міг би подвоїти потужності української портової інфраструктури для потреб Нового Шовкового шляху. Саме такий порт Грузія почала будувати на східному узбережжі Чорного моря у селищі Анаклія з проєктною потужністю 100 млн т вантажів на рік. Інвестиції в будівництво цього порту становили 2,5 млрд дол (власне грузинські інвестиції у проєкт складають лише 60% усього бюджету).

Україна вивчає технічні можливості для побудови такого ж самого за потужністю порту на північному узбережжі Чорного моря. Раніше проєкт був оцінений у 3 млрд дол.

Висновки до розділу 2

Відносини між Україною та КНР недостатньо розвинені і не відповідають тому потенціалу, який в них закладений. Китай являє собою величезний ринок, країну з потужною економікою. Зі свого боку, наша держава може запропонувати значний виробничий потенціал – сировинні ресурси, висококваліфікована і недорога робоча сила, фундаментальна науково-технічна база і вигідне географічне розташування.

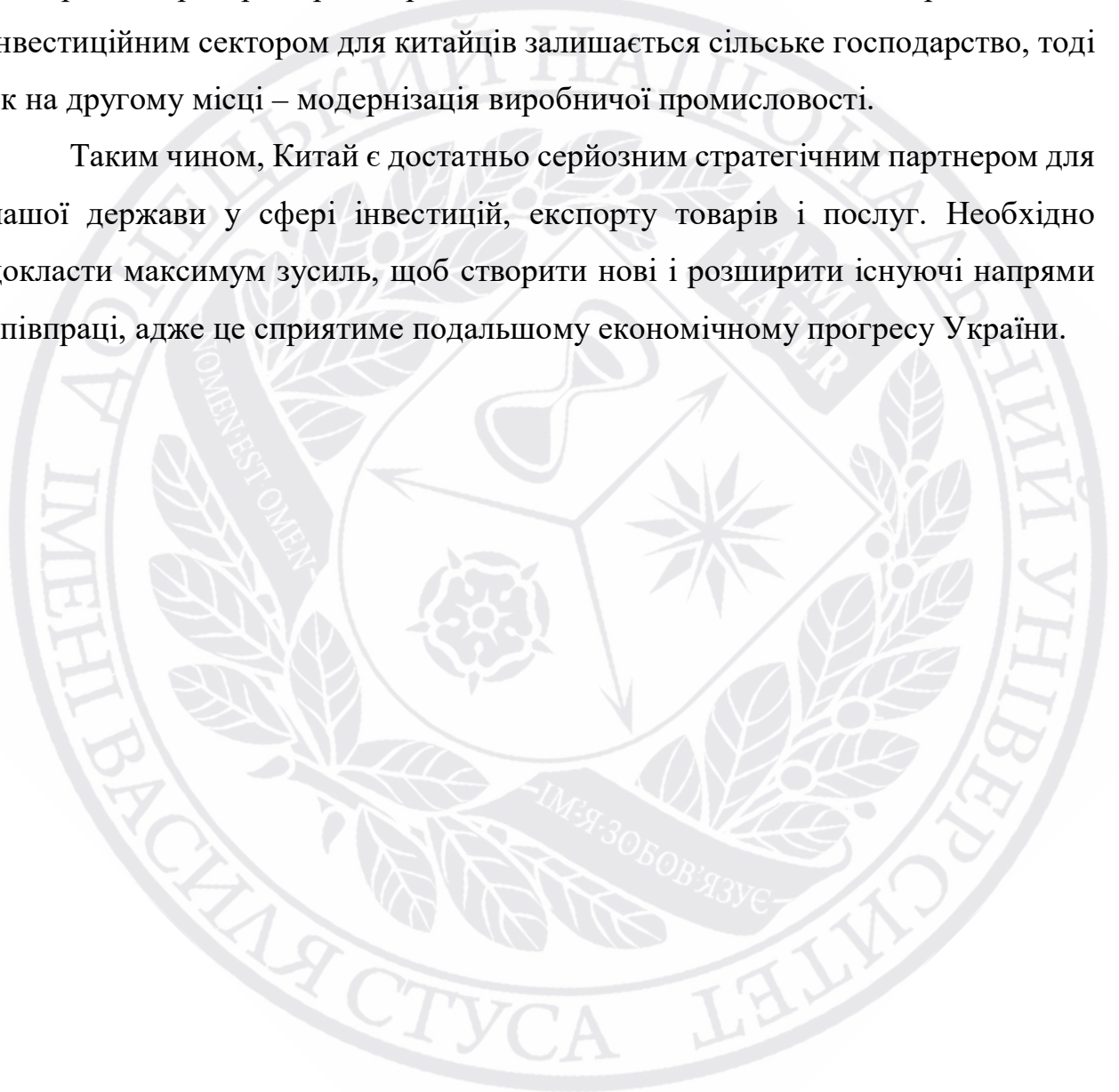
Підписання угоди про зону вільної торгівлі України з ЄС створило для китайських інвесторів дуже зручні умови для розміщення своїх виробництв на території нашої держави – від виробництва сільгосппродукції та одягу до будівництва техніки, літаків, кораблів.

Об'єктивна реальність полягає у тому, що українсько-китайські економічні відносини – це не тільки бізнес-партнерство, до якого вже давно

готові як українські, так і китайські підприємці. Важливий вплив здійснює те, як складаються відносини між урядами й державами. Також одним із найважливіших факторів є інвестиційний клімат в Україні.

В структурі українського експорту до КНР традиційно переважає продукція АПК, руди, шлаки і зола, в той час як в імпорті – високотехнічні електронні пристрої, реактори, котли і машини. Найбільш привабливим інвестиційним сектором для китайців залишається сільське господарство, тоді як на другому місці – модернізація виробничої промисловості.

Таким чином, Китай є достатньо серйозним стратегічним партнером для нашої держави у сфері інвестицій, експорту товарів і послуг. Необхідно докласти максимум зусиль, щоб створити нові і розширити існуючі напрями співпраці, адже це сприятиме подальшому економічному прогресу України.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ ДВОМА КРАЇНАМИ

3.1 Чинники, що ускладнюють прогрес торговельно-економічних зв'язків між Україною та Китайською Республікою

Сьогодні українсько-китайські торговельно-економічні відносини характеризуються своєю неоднозначністю. Наша держава недостатньо використовує потенціал цих зв'язків, не формує свої інтереси, потреби та бачення в конкретну стратегію розвитку, відкрито ігнорує китайські пропозиції та проекти. Окрім цього, існує відверта протидія українсько-китайському співробітництву з боку українського чиновництва та регіональних еліт [1, с.38]. Негативним фактором двосторонніх відносин є недостатньо професійна координація діяльності центральних органів виконавчої влади на китайському напрямку (відсутність координації діяльності міністерств та відомств), бездіяльність української частини двосторонньої Міждержавної комісії зі співробітництва (фактична стагнація); недостатня увага до Китаю з боку Міністерства закордонних справ України, що проявляється в незадовільному кадровому забезпеченні Посольства України в КНР (із 30 співробітників китайською мовою володіють 3-4 людини) [1, с.38, 22].

Ще однією перепоною на шляху розвитку торговельно-економічних відносин між Україною і Китайською Республікою є корупційна складова економіки нашої держави. Незмога української влади проводити реальну боротьбу з хабарництвом і фінансовими махінаціями та спроби привласнити китайські інвестиції певними фінансово-промисловими групами відлякують закордонних інвесторів [1, с.38]. На сьогодні існує велика ймовірність того, що Китай не планує в майбутньому розширення співпраці з Україною за усіма економічними фронтами до тих пір, поки не будуть врегульовані питання боротьби з корупцією та встановлені прозорі і законні правила ведення

бізнесу, захисту інвестицій. За наявних умов Україні не варто очікувати від Китаю великих проектів чи інвестицій [1, с. 44].

Внаслідок цього деякі угоди залишаються на папері і не втілюються в життя. Наприклад, угода зі Sinosteel з модернізації обладнання на Криворізькому гірничо-збагачувальному комбінаті окиснених руд та подальших поставок сировини до КНР, контракт із China Jiangsu International Economic-Technical Cooperation Corp. щодо будівництва нових та оновлення і ремонту існуючих доріг і розв'язок у Запоріжжі. Так і не відбулась реалізація спільного проекту із Sinomach по створенню індустріального парку в Одеській області [25]. Натомість, після залучення 373,3 млрд дол інвестицій Ексімбанку Китаю для будівництва залізничного пасажирського сполучення Київ – міжнародний аеропорт «Бориспіль», було створено схеми з розкрадання частини капіталу проекту «Повітряний експрес» у розмірі 81 млн грн [34, 35]. Таким чином проект «Повітряний експрес», виявився годівницею для корумпованих українських чиновників, які не мали планів виконувати його прозоро [1, с. 17].

Окрім цього, політична, соціальна та економічна нестабільність України, збройний конфлікт на Сході держави не сприяють зростанню обсягів вкладень китайських підприємців в український бізнес. В Україні надзвичайно важко створити на відкрити свій малий та середній бізнес, адже ринок вже умовно «поділений» між олігархами, які робитимуть усе можливе, щоб уникнути зайвої конкуренції: необхідно сплачувати високі податки, зібрати низку документів, підписів та дозволів, пройти всю «бюрократичну тяганину», щоб започаткувати власну справу.

Китайські інвестори не довіряють українським судам, бо переконані, що ті, у разі потреби, не гарантують винесення справедливих рішень та реального захисту постраждалої сторони. Погіршенню інвестиційного клімату сприяє також відсутність допомоги та стимулів малого і середнього бізнесу з боку держави, високі ставки позикових відсотків в банках, що унеможлиблюють своєчасну виплату кредитів, перетворюють підприємця на банкрота.

Натомість прихід китайських компаній на ринок сільгоспвиробництва в Україні може створити загрозу для українських земель сільськогосподарського призначення через надмірне використання хімічних добрив, нераціональне культивування, занадто щільне засівання, активізацію виробництва соняшнику і ріпаку [13; 27, с. 108].

У грудні 2013 р. між Україною і Китаєм було підписано спільну Програму розвитку відносин стратегічного партнерства на 2014-2018 рр., що передбачала співпрацю в галузі сільського господарства, сферах енергетичних ресурсів, інфраструктурного будівництва, фінансів, високих технологій, космосу і авіації; просування масштабних спільних проектів; поліпшення ділового та інвестиційного клімату; гуманітарне співробітництво та співпрацю в області культури, освіти, науки, ЗМІ та молодіжних обмінів. Проте тоді у зовнішньоекономічній політиці України був взятий курс на Європу та США, тож українська сторона не квапилася виконувати умови цієї угоди [1, с.21-22]

Потужним гальмом на шляху встановлення продуктивних відносин із Пекіном залишаються складнощі в оформленні української візи громадянами КНР, проблеми із гарантуванням безпеки китайцям, що проживають та працюють на території України, їхньому бізнесу і майну [1, с. 38].

Сучасний процес світового «ізоляціонізму» і «національного егоїзму» нагадує концепцію меркантилістів: кожна держава намагається зменшувати обсяг імпорту і збільшувати обсяг експорту. Китайська Республіка також дотримується цієї економічної політики. Окрім цього, існує висока конкуренція між нашими вітчизняними виробниками та іншими постачальниками залізної руди і зерна за ринок КНР, зокрема, з Австралією. Необхідно враховувати, що пропозиція кукурудзи на світовому ринку продовжує перевищувати попит на неї [23]. Китайський уряд прагне забезпечити самодостатнє виробництво аграрної продукції всередині країни і стимулювати власних сільгоспвиробників, тому будь-яка імпортна продукція, знаходитиметься на других рядах китайського ринку [23]. Як наслідок, Україні доведеться докласти багато зусиль, щоб не втратити свої позиції на цьому

ринку (підвищувати якість сировини, утримувати або знижувати ціни на матеріали та напівфабрикати) [36].

Величезна частка сировинних товарів та напівфабрикатів (відсутність доданої вартості, висока залежність від світової ціни) в українському експорті до Китаю, та імпорту переважно високоточних і технічно складних пристроїв, обладнання, техніки призводять до постійного переважання в грошовому вираженні державних закупівель над збутом і, як наслідок, негативного сальдо торгового балансу для нашої держави.

Ще одним чинником, що ускладнює українсько-китайські відносини у сфері агропромислового комплексу є постійні невдоволення китайської сторони щодо поставок нашого вітчизняного зерна [38 с.95]. Зокрема, у 2017 р. український уряд ігнорував регулярні невиконання зернового контракту Державною продовольчою зерновою корпорацією України. Українська сторона експортує до КНР недостатній обсяг зерна, порушуючи укладені угоди: у 2013 р. було поставлено лише 530 тис. т із 4 млн т, у 2014 р. – 1,48 млн т із 4,25 млн т, у першому півріччі 2015 р. – 770 тис. т із законтракованих 5,17 млн т [37]. На додачу, існують постійні затримки поставок, що призводять до простою суден в українських портах і, як наслідок, до величезних збитків китайської сторони [37]. Також китайська корпорація ССЕС скаржитися на недовантаження зерна в судна і його продаж Україною третім країнам в обхід даної корпорації без згоди Експортно-імпортного банку КНР, що забороняється контрактом [37]. Невиконання українською компанією основних обов'язків, постачання зерна до інших країн та пасивна реакція Міністерства аграрної політики України вкрай обурюють китайців в рамках цієї угоди. Це може стати приводом для накладання штрафів за 23 контрактами загальною сумою до 1,6 млн дол, адже КНР виділяла кошти зі свого бюджету з метою отримання зерна та модернізації елеваторів Державної продовольчої зернової корпорації України, а не втрати власного капіталу [37]. Така ситуація може погіршити співпрацю не лише в сільськогосподарському секторі, а й в інших сферах взаємодії.

Співпраця у сфері науково-технічного розвитку може мати негативні наслідки у вигляді запозичення китайською стороною українських технологій та інновацій, їх вдосконаленні та розміщенні на власній території, що забезпечить створення робочих місць на території КНР, а не в Україні [47, 48]. Окрім цього, співробітництво у високотехнологічних галузях між двома державами матиме короткостроковий характер: через 5-7 років Китайська Республіка матиме достатні знання, які не потребуватимуть участі українських партнерів [25]. Китайська сторона має значно більші фінансові ресурси для налагодження масового виробництва і, використовуючи українські технології, може нарощувати обсяги експорту у країни Африки, Південної Америки і Південно-Східної Азії [15, с.108].

Несприятливим фактором, що суперечить повноцінному розвитку торговельно-економічних відносин між Україною і Китаєм у сфері науки і техніки є різні цілі та мотиви держав: Пекін націлений на співпрацю з метою отримання доступу до технологій і ресурсів, натомість Київ зацікавлений у фінансових ресурсах КНР на тлі зростаючого обсягу імпорту китайських товарів в нашу державу [15, с.107].

3.2 Напрями розвитку економічних відносин між двома державами

Невід’ємним аспектом вдосконалення торговельно-економічних відносин між Україною та КНР є інвестиційне партнерство. Основними кроками української влади для покращення інвестиційного клімату держави мають стати: подолання корупції в усіх її проявах, проведення реальної судової реформи, боротьба з рейдерськими нападами на фірми, ліквідація олігополії та монополії на певних ринках товарів і послуг, лібералізація процесу відкриття малого і середнього бізнесу, послаблення податкового тиску. Існують і більш глобальні фактори поліпшення інвестиційної ситуації: стабілізація економічної і політичної ситуації, завершення війни на Донбасі. Важливу роль відіграє фінансова та інша допомога з боку влади закордонним

інвесторам. Водночас необхідно спростити процес видачі української візи громадянам КНР, що дозволить поглибити співпрацю у сфері туризму, гуманітарних і ділових обмінів, науки, гарантувати китайцям, які працюють в Україні, безпеку [25, 39 с.410-411].

Незважаючи на те, що поки що інвестиційний клімат в Україні не дуже привабливий, існують позитивні аспекти: наприклад, тенденція до лібералізації умов ведення бізнесу, і до реальної боротьби з корупцією. Це проявляється у суттєвому скороченні обсягів дозвільної документації на започаткування і ведення підприємницької діяльності та спрощення процедур оформлення власного бізнесу. Наприклад, у 2015 р., для того, щоб розпочати власний бізнес в Україні, іноземному інвестору знадобилося б 21 день, тоді як у 2019 р. – лише 6,5 днів [12, 13, 48].

Ще одним плюсом стало повернення ПДВ експортерам – у 2017 р. це здавалося недосяжною ціллю, якщо підприємець не використовує корупційні схеми. Такою Верховною Радою України був ухвалений закон про пільги для резидентів індустріальних парків (у першому читанні).

Так як глобальна економіка пронизана жорсткою конкуренцією за залучення інвестицій, Україні конче необхідно створити привабливий інвестиційний клімат [49, 50, 51]. Китайські інвестори вважають однією з головних складнощів українську податкову систему, тому ситуація має бути прозорою і передбачуваною в плані правового захисту інвестицій.

Власних ресурсів Китаю недостатньо, щоб забезпечити внутрішній попит на продовольство, саме тому великі перспективи спільного виробництва мають аграрний сектор, переробка сільгосппродуктів (органічний пластик), виробництво продуктів харчування (соняшникова олія, борошно, цукор, глютен). Україна може «відповісти» на цю кооперацію великими обсягами. Окрім цього, вигідне економічне положення України мінімізує вартість і час доставки товарів в європейські держави.

За останні роки Китай значно просунувся у сфері вирощування зернових та розвитку тваринництва. Україні у симбіозі з КНР стає досяжним зробити

вагомий внесок у забезпечення продовольчої безпеки світу. Зі свого боку Пекін має можливості забезпечити на стратегічному рівні необхідні обсяги продовольчого імпорту з України. Окрім цього, КНР планує подвоїти споживання м'яса, зерна та сої до 2040 р., тож нашій державі необхідно врахувати і використати це для розвитку економіки [71, с. 396-401, 72, с.33].

На додачу, пріоритетними визнані проекти у сфері будівництва на території нашої держави заводів із виробництва засобів захисту рослин і добрив, які Україна наразі імпортує, використання нових технологій підвищення врожайності і продуктивності скотарства і птахівництва, розвиток логістичної ланки.

Іншим перспективним напрямком можна вважати машинобудування і високі технології, адже українці досягають високого рівня підготовки для цих галузей і вважаються одними із кращих кваліфікованих кадрів у світі. Окрім цього, у 2017 р. делегація УСПП у Китаї підписала угоду про створення Торговельно-промислового Альянсу «Один пояс – один шлях» із Китайською асоціацією промисловців. Налагоджування зв'язків між підприємцями країн, що розташовані уздовж Шовкового шляху є набагато мобільнішим, ніж міжурядові зв'язки [71, с. 348, 72, с.41-43].

На сьогодні Україна не повністю використовує увесь свій потенціал у сфері залучення китайських інвестицій. Цьому перешкоджає існування лише механізму держгарантій і недостатні темпи реального алгоритму дій. Для виведення інвестиційного співробітництва на якісно новий рівень необхідні нові форми співпраці: застосування прямого інвестування з боку китайських компаній, часткове надання державних гарантій, створення спільного інвестиційного фонду на паритетних умовах, погодження середньо- і довгострокових планів співпраці між двома державами у вигляді виробничої кооперації [40, 71, с. 392]. Продуктивним рішенням для обох країн може стати створення спільних індустріальних парків і зон технологічного розвитку для виготовлення високоточної продукції в Україні за участі китайських

капіталовкладень, що передбачається китайською геоекономічною програмою «Один пояс – один шлях» [41, 39, с.408, 70].

Для економіки КНР характерною моделлю є індустріальні парки (та індустріальні міста), які становлять 30% усієї економіки. Тісна співпраця з Китаєм, який має необхідні технології, досвід і управлінську модель може дати плідні результати для України. Разом із технологіями та інвестиціями будуть залучені фахівці, а отже наш бізнес може «вчитися» і у подальшому застосовувати набуті знання в інших сферах.

Пріоритетними напрямками співпраці в області науки і техніки є енергоефективність, авіа- і суднобудування, раціональне природокористування, аерокосмічні, інформаційні, комунікаційні технології, підготовка молодих науковців (програми обміну і стажування аспірантів і молодих вчених) [42, 69]. Зокрема Програма співробітництва в космічній галузі на 2016-2020 рр. передбачає реалізацію 71 перспективного проекту співпраці між Україною і Китаєм. Основне призначення проектів – налагодження співпраці дистанційного зондування Землі та створення ракетно-космічної техніки з урахуванням реалізації КНР Місячної програми і місії з дослідження планет Сонячної системи [43].

Окрім цього, варто приділити більше уваги створенню нових матеріалів, охороні навколишнього середовища та виробництву ліків. Зокрема, у 2015 р. Китайський ринок став другим за обсягом у світі фармацевтичним ринком. Наша держава є одним із найважливіших партнерів Китайської Республіки у сфері фармацевтики серед країн Центрально-Східної Європи. Вона має великий виробничий потенціал, зростаючий ринок споживання лікарських засобів і можливість їх транспортування до інших країн Європи [5, 62, 68].

Активізація діяльності українсько-китайських центрів та технопарків у містах Цзінань, Харбін та Шанхай сприятиме реєстрації патентів, втіленню у виробництво наукових винаходів та ноу-хау, публікації профільних наукових досліджень. Українсько-китайський Центр з трансферу технологій суднобудування та океанічного проектування в місті Чженьцзян поглиблює

співпрацю між Національним університетом кораблебудування ім. Адмірала Макарова (Миколаїв) та Університетом науки і технологій провінції Цзяньсу [42, 67]. Великого значення для вдосконалення і застосування вітчизняних технологій зварювання в медицині набула взаємна підтримка Інституту електрозварювання ім. Є. Патона НАН України та Промислового науково-дослідного Інституту провінції Гуандун [6, с.54-55]. Нових обертів науково-технічне партнерство набуло зі створенням у 2016 р. Китайсько-українського центру науково-технічного співробітництва в окремих галузях, зокрема у сфері електрозварювання [42, 63].

У сфері військово-технічного співробітництва можна виділити літакобудування: у 2016 р. Aerospace Industry Corporation of China (AICC) придбала український літак АН-255 «Мрія». Його добудують на державному підприємстві «Антонов» і доставлять до Піднебесної для подальшого запуску серійного виробництва у КНР за українськими ліцензіями [21, 61]. Окрім цього «Антонов» має перспективи співпраці з китайськими авіаційними підприємствами для спільної розробки великого та середнього транспортного літака, турбореактивного літака, виробництва літаків Ан-70, Ан-148, Ан-158, Ан-178 [5, 52]. Таким чином, Україна, попри скрутне економічне становище, є достатньо цікавим для китайців гравцем на ринку військової техніки і технологій.

Спільні проекти, реалізовані українськими та китайськими фахівцями, належать здебільшого до сфер високих технологій, нових матеріалів, охорони навколишнього середовища, виробництва ліків [60, 64].

Співпраця з КНР у космічній галузі особливо вигідна для України, оскільки дасть можливість ефективно реалізувати український космічний потенціал [59]. У нашій державі в даній сфері обмежені джерела фінансування, натомість КНР – один із провідних інвесторів у дослідженні космосу. Нині Київ виконує 21 контракт із Пекіном на загальну суму понад 67 млн дол. Вже успішно була реалізована 5-річна програму розвитку космічної галузі (2012-2017 рр.), з'явилася концепція космічної діяльності до 2032 року. Зі свого боку

КНР має зацікавленість в імпорті готової високотехнологічної продукції. Україні слід враховувати це та використати в інтересах національного виробництва.

Великого значення набуває діяльність Підкомісії з торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР [57, 58]. Відбулося уже 6 засідань Підкомісії, порядок денний яких спрямований на відпрацювання конкретних кроків, які сприятимуть збільшенню товарообігу між державами і подоланню негативних тенденцій в торгово-економічному співробітництві, лібералізації торгівлі, диверсифікацію товарів і послуг, визначенню проєктів для спільної реалізації у сферах агробізнесу, інфраструктури, енергетики, енергозбереження. [45, 46].

Рисунок 3.1 – Заходи Українсько-китайської Підкомісії з питань торговельно-економічного співробітництва, що мають сприяти збільшенню товарообігу між Україною і КНР.

Джерело: створено автором на основі [45, 65]

Наша держава має вдале геоекономічне розташування, адже знаходиться на перетині важливих торгово-економічних шляхів [56, 57]. Ефективним може стати партнерство у транспортно-логістичному секторі. Нині експортування вантажів з КНР до країн Західної Європи триває понад 2 тижні, тому китайська сторона зацікавлена в скороченні цього терміну за допомогою створення Карго-термінала, реконструкції та будівництва нових пасажирських терміналів аеропорту Бориспіль [15 с.109, 66]. Для України, яка виступатиме в ролі транзитної країни, – це можливість модернізації вантажного і пасажирського сполучення, розвитку портової та наземної інфраструктури, оновлення транспортних коридорів; для Китаю – прискорення і здешевлення поставок товарів та послуг на ринки європейських держав (їх експансія) [25].

Останнім часом аграрно-сировинний експорт Китайської Республіки зростає через підвищення добробуту китайського населення, зменшення приросту врожайності, погіршення якості китайських земель, перспективу дефіциту води, зміну клімату, і для нашої держави важливо цим скористатися [25]. Окрім прямих поставок сільськогосподарської продукції, Україна і Китай розглядають можливість створення спільних агропромислових парків, які б спеціалізувалися на селекції, винайденні та виробництві засобів від комах та ін. шкідників, екологічному землеробстві та оптимізації аграрних робіт а цілому [55].

Вже сьогодні Китаю необхідно 50 млн га додаткових орних земель. Так, Піднебесна має 3 основні методи «сільськогосподарської політики», що залежать від особливостей агропромислового комплексу в різних державах, національних законодавчих баз та економічних ризиків: придбання землі (Австралія, Франція), оренда (Бразилія, Аргентина, Росія), надання сільськогосподарських машин і робітників в обмін на частину врожаю (Венесуела, Зімбабве) . В Україні можливий розвиток другого або третього сценарію [25]. При цьому основні вектори китайських інвестицій в АПК України охоплюють вирощування олійних, зернових і бобових культур,

овочівництво, виробництво комбікормів, рослинних олій, ветеринарних медикаментів і тваринництво [25, 38 с.96-97].

На додачу, планується активізація фінансово-кредитного, промислового та туристичного партнерства між такими українськими і китайськими містами-побратимами: Київ і Пекін, Харків і Цзинань, Одеса і Циндао, Дніпро і Сіань, Кропивницький і Сюйчжоу, Запоріжжя і Ханьдань [44].

Таким чином, в умовах потреб України у швидкому та ефективному оновленні економіки, посиленні позицій на світовому ринку товарів та послуг, інвестиційні, виробничі та науково-технологічні можливості КНР можуть стати для нашої держави вагомим джерелом прогресу та модернізації [53, 54]. Разом з цим, китайський бізнес отримає можливість зайняти вільні ніші на українському ринку та підготуватися до експансії ринків держав Європейського Союзу.

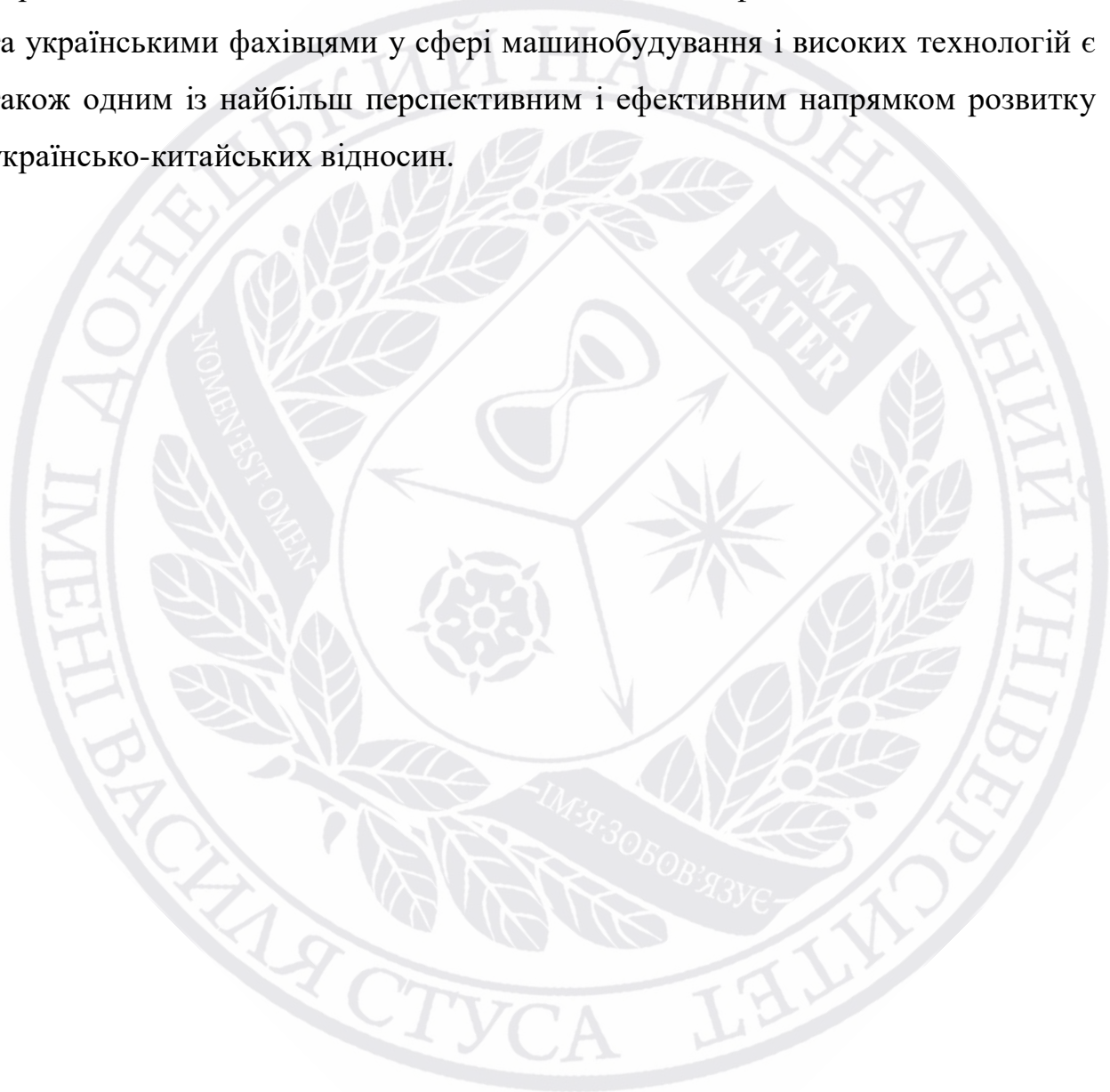
Висновки до розділу 3

Незважаючи на нинішнє напружене фінансово-економічне становище, Україна все ще залишається цікавим для КНР партнером у сфері стратегічного співробітництва та в рамках ініціативи «Пояс і шлях». Наша держава володіє низкою технологічних та наукововиробничих можливостей, що становлять інтерес для Китаю в контексті потреб розвитку передових галузей його економіки, а також з метою реалізації важливих стратегічних проектів у різних сферах.

Економічні санкції України проти Російської Федерації значно звузили можливості українського експорту та вимагають пошуку нових ринків збуту для машинобудівної, літакобудівної продукції та продукції військового та подвійного призначення.

За таких умов необхідно скористатися вже напрацьованим досвідом військово-технічного співробітництва між Україною та КНР, щоб активізувати його та переформатувати відповідно до сучасних умов. Наука і

технологія становлять найпотужнішу і довготривалу базу для співробітництва між цими державами. На додачу, економічно вигідною для України буде більш тісна співпраця в агропромисловому комплексі. Новий поштовх розвитку української економіки може дати спільне, двостороннє будівництво і запуск індустріальних парків за перевіреною Китайською моделлю. Обмін передовими знаннями та досвідом між висококваліфікованими китайськими та українськими фахівцями у сфері машинобудування і високих технологій є також одним із найбільш перспективним і ефективним напрямком розвитку українсько-китайських відносин.

ВИСНОВКИ

Україна багата на родючі ґрунти, сприятливі природні та кліматичні умови, що дозволяють їй виробляти досить якісну та відносно недорогу сільськогосподарську продукцію (зерно, кукурудзу, соєві боби, ріпак, соняшникову, соєву та свиріпову олію), яка поки що є конкурентною на світовому аграрному ринку.

Саме продукція АПК України та вітчизняні руди складають валову частку експорту до Китайської Республіки. Натомість в імпорті переважають електричні машини, комп'ютери, планшети, смартфони, побутові прилади, ядерні реактори, котли, продукція хімічної та легкої промисловості, що мають високу додану вартість і, на відміну від сировини та напівфабрикатів, менш залежні від світового рівня цін.

Найбільша частка усіх експортованих до Китаю послуг припадає на транспортні послуги, натомість із КНР Україною імпортуються переважно фінансові послуги, які є значно дорожчими. Завдяки такій ситуації спостерігається постійне переважання українського імпорту товарів та послуг над їх експортом (від'ємне сальдо торгового балансу) і, як наслідок, відтік валюти з України.

З кожним роком ступінь довіри китайських інвесторів до української влади зменшується, політична та економічна ситуація в Україні погіршується, що може призвести до масштабного згортання надання кредитів та інвестування економіки нашої країни китайською стороною. Помітний розвиток двосторонніх відносин спостерігається у сфері чорної металургії (видобуток марганцевої руди), автомобільної промисловості, вантажного машинобудування, будівництва, високотехнологічної співпраці, виробництва телекомунікаційного обладнання, надання інформаційних і телекомунікаційних послуг, агропромислового комплексу.

Серед факторів, що стримують розвиток українсько-китайських торговельно-економічних відносин можна назвати пасивність Міністерства

закордонних справ України на китайському напрямку; корупційні схеми у вітчизняній економіці; політичну, економічну нестабільність; війну на Сході; відсутність справедливості в українських судах; рейдерство; вкрай низький рівень допомоги держави іноземним інвесторам; «бюрократичну тяганину»; податкове навантаження; постійне невиконання контрактів українською стороною.

Для подолання зазначених проблем двосторонніх відносин необхідно припинити війну; подолати корупцію; припинити ігнорування китайських пропозицій та проектів; забезпечити належний кадровий склад посольства України в КНР та повноцінне виконання контрактів; посилити співпрацю у сфері авіації, космосу, медицини, телекомунікації, надання ІТ-послуг; повніше використовувати своє вдале економічне положення для поглиблення співробітництва в області транспортних коридорів і поставки азіатських товарів в країни Європи.

Невід'ємною частиною успішного партнерства із Китайською Республікою є приєднання України до китайського гео економічного проекту «Пояс і шлях». Участь в ньому дала б нашій державі можливість примножити національне багатство та ВВП, шанс вирішити проблему імпорту дорогих енергоресурсів, поштовх для нового вектору економічного розвитку. В космічній галузі важливою для України є Програма співробітництва на 2021-2025 рр. Вона складається з 69 спільних проектів на загальну суму контрактів більш ніж 70 млн доларів [52]. Також був підписаний договір про створення спільної лабораторії космічної науки. Окрім цього, була досягнута Домовленість зміцнювати обмін інформацією про космічну діяльність двох країн, а також своєчасно надавати інформацію про стан виконання тем програми співпраці, вирішувати проблеми, що виникають в процесі її реалізації.

Таким чином, Україна може стати полем для імплементації китайських технологій, продуктивного інвестування та отримання прибутків китайськими інвесторами, джерелом дешевої сировини та робочої сили. КНР, в свою чергу,

може виступити в ролі фінансового та кредитного донора для нашої держави, замінити величезний ринок збуту РФ для вітчизняних українських товарів, забезпечити прискорення економічного розвитку та зближення із країнами Європейського Союзу.

Отже, усунувши негативні чинники, що уповільнюють двосторонню співпрацю, партнерство між Україною і Китаєм може бути вигідним, продуктивним та ефективним для обох держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарук А. З., Гобова Є. В. Аудит зовнішньої політики: Україна-Китай: дискусійна записка. Київ, 2016. 68 с.
2. Головацкая С. М. Значення стратегічної ініціативи «Один пояс, один шлях» для України. *Вісн. Одеського національного морського університету*. 2018. № 2(3). С. 202-210.
3. Трофимчук А. П. Перспективи приєднання України до проекту «Один пояс, один шлях». *Вісн. Львівського національного університету імені Івана Франка*. 2017. № 1. С. 52-66.
4. Костенко, Ю. В. Від відносин дружби і співробітництва до стратегічного партнерства. *Україна дипломатична*. 2015. № 12. С. 385-408.
5. Єньчжао Л., Пекна Т., Вей С. Прямі інвестиції китайських підприємств в Україну. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 8 (134). С. 413-418.
6. Кіпцар, І. А. Діяльність спільної українсько-Китайської комісії з науково-технічного співробітництва як фактор оптимізації сучасних двосторонніх відносин України і КНР. *Вісн. Інституту сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України*. 2018. № 4. С. 53-56.
7. Аргументація євроатлантичного курсу України: «за» та «проти». URL: <http://firearticles.com/politologiya/165-argumentaciya-yevroatlantichnogo-kursu-ukrayini-za-ta-proti-stepanenko-s-v.html> (дата звернення: 19.11.2020).
8. Україна та Китай підписали договір про дружбу і співробітництво та низку інших документів. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/mezhdu-ukrainoy-i-kitaem-segodnya-byli-podpisany-tri-memoranduma-05122013123500> (дата звернення: 17.11.2020).
9. Світова організація торгівлі. URL: <https://www.wto.org/> (дата звернення: 01.12.2020).
10. Форум міжнародного співробітництва «Один пояс, один шлях». <https://sinologist.com.ua/forum-mizhnarodnogo-spivrobitnistva-odin-poyas-odin-shlyah>

shlyah-novij-etap-realizatsiyi-kitajskoyi-strategiyi-globalnogo-rozvitku-mizhnarodnogo-spivrobitnitstva/ (дата звернення: 05.12.2020).

11. Золотий резерв. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Золотий_резерв (дата звернення: 13.11.2020).

12. Global Competitiveness Report 2015. URL: http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015_2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf (дата звернення: 04.12.2020).

13. Global Competitiveness Report 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 04.12.2020).

14. Один пояс, один шлях. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Один_пояс_один_шлях (дата звернення: 16.11.2020).

15. Роговий, В. Г. Перспективи та ризики розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин. *Вісн. Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*. 2016. № 2 (76). С. 106-110.

16. Орнат, М. П. Порівняльний аналіз впливу основних факторів на зростання народного господарства Китаю та України. *Вісн. Тернопільського національного економічного університету*. 2016. № 6 (126). С. 125-131.

17. Олійник О. М. Україна — Китай — 25 років співробітництва: результати та перспективи. «Один пояс, один шлях»: монографія / ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». — Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2018. — 392 с.

18. Украина – Китай: как сдвинуться с мертвой точки? URL: <http://vnews.agency/exclusive/44407-ukraina-kitay-kak-sdvinutsya-s-mertvoy-tochki.html> (дата звернення: 15.11.2020).

19. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Китаєм. URL: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/trade> (дата звернення: 14.11.2020).

20. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 30.11.2020).
21. Україна – Китай. Від житниці до стратегічного співробітництва. URL: <http://hvylya.net/analytics/economics/ukrayina-kitay-vid-zhitnitsi-do-strategichnogo-spivrobitnitstva.html> (дата звернення: 23.11.2020).
22. Как и чем торгуют Украина и Китай: инфографика. URL: <http://biz.liga.net/ekonomika/all/novosti/3468948-kak-i-chem-torguyut-ukraina-i-kitay-infografika.htm> (дата звернення: 15.11.2020).
23. Китаю не обойтись без украинской кукурузы. URL: <http://biz.liga.net/all/prodovolstvie/stati/3094748-pavlenko-kak-ukraina-s-kitayskogo-agrorynka-ssha-potesnila.htm> (дата звернення: 18.11.2020).
24. Мультиколінеарність та її вплив на оцінки параметрів моделі. URL: <http://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/299/6.pdf> (дата звернення: 19.11.2020).
25. Україна і Китай: «дружній спаринг» у різних вагових категоріях. URL: <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/ukrayina-i-kitay-druzhniy-sparing-u-riznih-vagovih-kategoriyah-.html> (дата звернення: 16.11.2020).
26. Китайские инвестиции на подходе в Украину. URL: <https://inventure.com.ua/news/ukraine/kitajskie-investicii-na-podhode-v-ukrainu> (дата звернення: 17.11.2020).
27. Україна у світових рейтингах: прогрес у податковій системі та погіршення інвестиційного клімату. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2016/12/01/infografika/ekonomika/ukrayina-u-svitovyx-rejtynhax-prohres-u-podatkovij-systemi-j-pohirshennya-investycijnoho-klimatu> (дата звернення: 21.11.2020).
28. Китай поможет Украине строить заводы для экспорта продукции в ЕС. URL: <http://biz.liga.net/ekonomika/all/novosti/3467889-kitay-pomozhet-ukraine-stroit-zavody-dlya-eksporta-produktsii-v-es.htm> (дата звернення: 22.11.2020).

29. Зачем Китаю вкладывать \$75 млн в украинский АПК. URL: <http://biz.liga.net/ekonomika/prodovolstvie/intervyu/3376611-zachem-kitayu-vkladyvat-75-mln-v-ukrainskiy-apk.htm> (дата звернення: 21.11.2020).

30. Hubei Changyang Hongxin Industrial Group Co., Ltd. (China) – придбання та розвиток Велико-Токмацького родовища руди марганцю в Запорізькій обл., Україна.

URL: http://vkr.ua/ua/matters/hubei_changyang/ (дата звернення: 20.11.2020).

31. Кіктенко В. О. Семантика і прагматика концепту ініціатива «Один пояс, один шлях» *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 8 (134). С. 413-418.

32. CMBI. About us. URL: <http://www.cbmi.com.cn/en/company> (дата звернення: 17.11.2020).

33. Cofco Agri Ukraine. URL: <http://elevatorist.com/kompanii/155-cofco-agri-ukraine> (дата звернення: 15.10.2020).

34. Повітряний експрес. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Повітряний_експрес (дата звернення: 19.11.2020).

35. У проєкті "Повітряний експрес" до Борисполя знайшли розкрадання 81 млн грн. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-proekti-povitryaniy-ekspres-do-borispolya-znayshli-rozkradannya-81-mln-grn-740485.html> (дата звернення: 20.11.2020).

36. Чи може Китай врятувати нас від повного краху? URL: <http://ua.112.ua/mnenie/chy-mozhe-kytai-mozhe-vriatuvaty-nas-vid-povnoho-krakhu-285143.html> (дата звернення: 21.11.2020).

37. Украина – Китай: без зерна и без перспектив URL: <http://news.finance.ua/ru/news/-/356465/ukraina-kitaj-bez-zerna-i-bez-perspektiv> (дата звернення: 22.11.2020).

38. Стукач, Т. М. Україна-Китай: спільні економічні інтереси а розвитку АПК: *Вісн. Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі*. 2015. № 4. С. 95-99.

39. Анохіна, А. В., Пономарьова І. С. Основні напрямки співпраці України та КНР в економічній сфері. *Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник»*. 2017. № 90. С. 408-412.
40. Richard, R. China's growing economic presence in Ukraine and Belarus. *Bulletin of the Department of Political Science and International Relations, Khazar University*. 2017. № 1. P. 18-22.
41. Gilley, B. Scrap value: buyers of an unfinished Ukrainian carrier have China ties. *Far eastern economic review*. 2019. № 15. С. 26-30.
42. Науково-технічне співробітництво між Україною та Китаєм. URL: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/science> (дата звернення: 20.11.2020).
43. Україна і Китай реалізують 71 спільний космічний проект. URL: <http://ukrainian.cri.cn/841/2018/04/11/2s43544.htm> (дата звернення: 18.11.2020).
44. Українсько-китайські відносини. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українсько-китайські_відносини (дата звернення: 23.11.2020).
45. Торгово-економічне співробітництво з Китаєм – один з пріоритетів для України сьогодні. URL: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=afa2e521-ee22-45c6-8802-da0e91224632> (дата звернення: 22.11.2020).
46. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=62d0bbcd-f438-4fb7-9010-7ca5156aaf16&title> (дата звернення: 29.11.2020).
47. «Китай та Україна створені для стратегічного партнерства», – перший віце-президент українського союзу промисловців та підприємців Василь Хмельницький. URL: <https://sinologist.com.ua/kitaj-ta-ukrayina-stvoreni-dlya-strate/> (дата звернення: 28.11.2020).
48. Всесвітній економічний форум. URL: <https://www.weforum.org/> (дата звернення: 23.11.2020).
49. Світовий банк. URL: <https://www.worldbank.org/> (дата звернення: 27.11.2020).

50. Michael Pillsbury. The Hundred-Year Marathon: China's Secret Strategy to Replace America as the Global Superpower. New York: St. Martin's Griffin, 2015. 352 p.

51. П'ятирічна подорож Поясу і Шляху. URL: <https://nv.ua/world/countries/pjatiletnee-puteshestvie-poiasa-i-puti-2496956.html> (дата звернення: 25.11.2020).

52. Україна та Китай підписали нову п'ятирічну Програму співробітництва в космічній галузі. URL: <http://space.com.ua/2020/10/22/ukrayina-ta-kitaj-pidpisali-novu-p-yatirichnu-programu-spivrobitnitstva-v-kosmichnij-galuzi/> (дата звернення: 26.11.2020).

53. Аудит зовнішньої політики: Україна-Китай: Дискусійна записка, Інститут світової політики. URL: <http://iwp.org.ua/ukr/public/1842.html> (дата звернення: 18.11.2020).

54. Трофімцева О. О. Україна та Китай зацікавлені у розширенні торговельно-інвестиційного співробітництва в аграрній галузі. URL: <http://minagro.gov.ua/node/24528> (дата звернення: 17.11.2020).

55. Чжан Юньлін. Сотрудничество нового типа. *Китай. Щомісячний журнал*. 2017. № 05 (139). С. 26-29.

56. Woetzel Jonathan Bridging global infrastructure gaps. URL: <http://www.mckinsey.com/industries/capital-projects-andinfrastructure/our-insights/Bridging-global-infrastructure-gaps> (дата звернення: 15.11.2020).

57. Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21stCentury Maritime Silk Road / National Development and Reform Commission (NDRC), People's Republic of China. URL: http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/201503/t20170330_669367.html (дата звернення: 29.11.2020).

58. The Belt and Road Initiative // Hong Kong Trade Development Council. URL: <http://china-traderesearch.hktdc.com/business-news/article/One-Belt-One-Road/The-Belt-and-RoadInitiative/obor/en/1/1X000000/1X0A36B7.htm> (дата звернення: 10.11.2020).

59. Український поїзд «Шовкового шляху» застряг у Китаї: немає замовлень. URL: <http://www.epravda.com.ua/news/2018/03/28/586961/> (дата звернення: 12.11.2020).

60. Поровозник В. Проект «Один пояс-один шлях» можливості для України. Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/images/files/china_project_s.pdf (дата звернення: 13.11.2020).

61. Кошовий С. А. Економічний пояс великого шовкового шляху: транспортний вимір. *Китаєзнавчі дослідження*. 2014. № 1. С. 51-60.

62. Сироєжкін К. Сполучення ЄАЕС і ЕПШП. URL: https://www.imemo.ru/files/File/magazines/rossia_i_novay/2019_02/9Syroezhkin_Soryazheniye.pdf (дата звернення: 15.11.2020).

63. Новий Шовковий шлях: маршрут, схема, концепція. URL: <http://poradumo.pp.ua/cikave/55669-noviy-shovkoviy-shlyah-marshrut-shema-koncepciya.html>. (дата звернення: 21.11.2020).

64. Mioh S. Xion «Belt and Road»: Not China's solo but in spiring chorus / S. Mioh. URL: http://news.xinhuanet.com/english/2018-03/28/c_134105208.htm (дата звернення: 28.11.2020).

65. США та Китай залишаються найбільшими торговими партнерами ЄС. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2019/03/27/7032337> (дата звернення: 25.11.2020).

66. Петтіс М. Як валютні маніпуляції Китаю зміцнюють долар? URL : <http://inosmi.ru/economic/20160831/237694184.html> (дата звернення: 16.11.2020).

67. Пустовойтова О. США – проти китайського проекту «Один пояс, один шлях». URL: <https://www.fondsk.ru/news/2017/09/17/ssha-sozdajutsistemu-protivodejstvija-kitajskomu-proektu-odin-pojas-odin-put-44668.html> (дата звернення: 02.12.2020).

68. Веретенникова К. Ю. *Валютний марафон*. 2018. № 32. С. 23.

69. Китай вирішив нанести потужний удар по долару. URL: <https://zeld.ru/ekonomika/57531-kitay-reshil-nanesti-moschnyy-udar-po-dollaru.html> (дата звернення: 03.12.2020).

70. Will China Force the Saudis to Dump the Dollar? URL: <http://perevodika.ru/articles/1194612.html> (дата звернення: 28.11.2020).

71. Кіктенко В. О. Китай у сучасному світі: мирне піднесення, відродження нації та «м'яка сила». *Китай очима Азії*. 2017. № 7 (137). С. 325-489.

72. Кіктенко В. О. Гео економічне зростання Китаю у сучасному світі. Стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 22 лютого 2017 року. *Вісн. НАН України*. 2017. № 4. С. 32-49.

73. Макаренко М. О., Шкурат М.Є. Проблеми та перспективи розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та КНР. Збірник наукових праць XII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, молодих вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці». 2017. № 1. С. 97-100.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

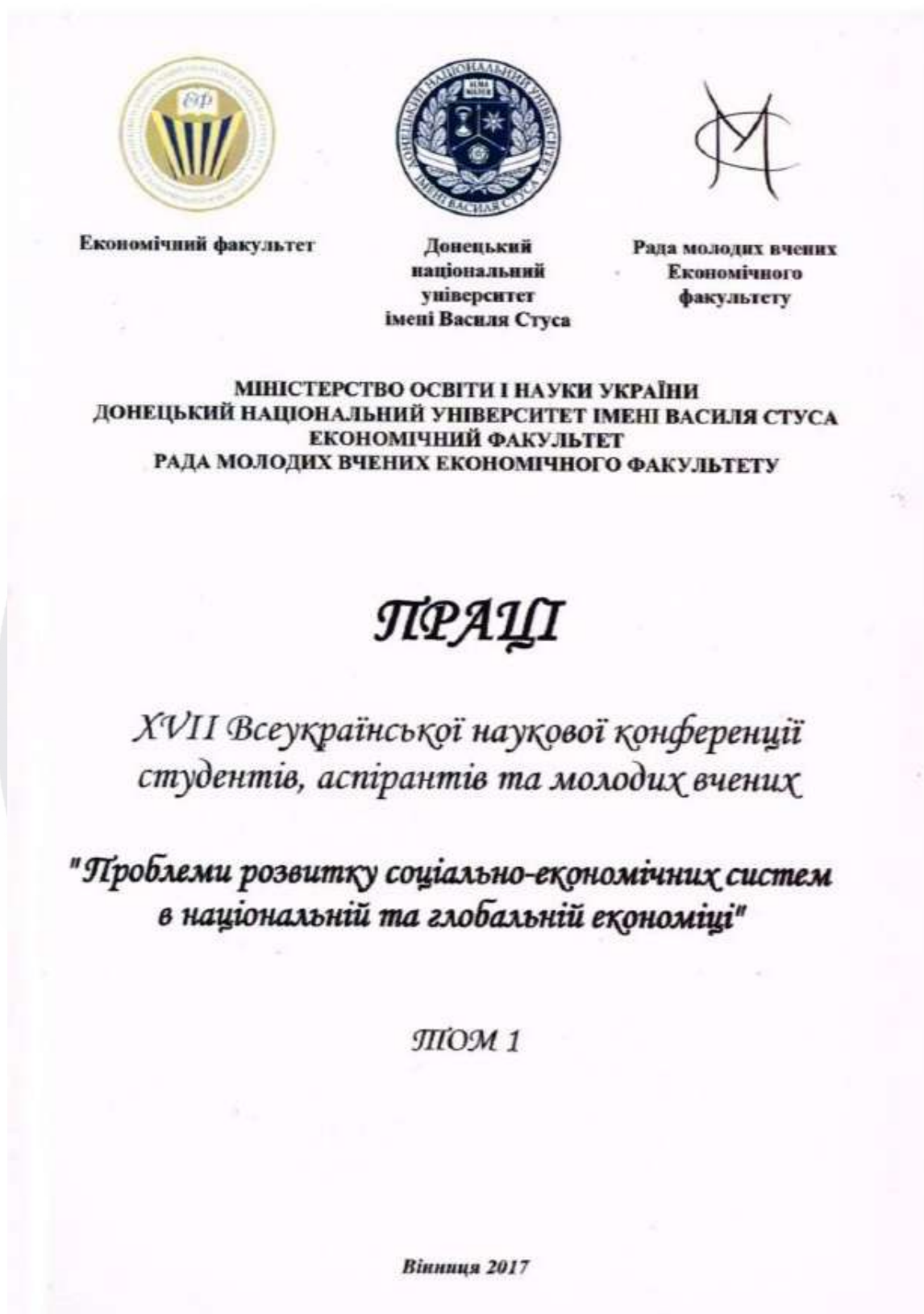

Рисунок А.1 – Обкладинка збірника праць Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, молодих вчених, 2017 р.

Джерело: [73]

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

Заступ О.В. УГОДА ПРО ВІЛЬНУ ТОРГІВЛЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ	81
Ішук А.Є. АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	84
Ковальчук І.І. УКРАЇНА У СВІТОВИХ ПРОЦЕСАХ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ	88
Короленко В.О. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ	91
Лозінський А.В. ПЕРЕОРІЄНТАЦІЯ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З РИНКІВ МС НА РИНКИ ЄС	94
Макаренко М.О. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР	97 ✓
Мар'яненко О.С. ГЕНЕЗИС КИТАЙСЬКОЇ МОДЕЛІ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ	100
Михайлівська Д.О. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЙ САНКЦІЙ НА ЕКОНОМІКУ РОСІЇ	103
Порошина О.В. УЧАСТЬ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСАХ МІЖНАРОДНОГО ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ	107
Рабцун В.І. ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ	110
Роздобудько М.М. ОСОБЛИВОСТІ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	113
Степанцова А.О. ЕЛЕКТРОННІ СИСТЕМИ ПЛАТЕЖІВ ТА ЇХ РОЛЬ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ	116
Філіпішина А.С. «ЗЕЛЕНИЙ БАЗИС» СУЧАСНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ФРН	119

Рисунок А.2 – Зміст і виокремлення тез автора у збірнику праць
Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, молодих вчених,
2017 р.

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

2. Офіційний сайт української статистики. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://ukrstat.org>
3. Україна і Митний союз: проблеми інтеграції. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/internal/ukrayina-i-mitniy-soyuz-problemi-integraciyi-_.html

Макаренко М.О., Шкурят М.С.

ДонНУ імені Василя Стуса

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР

Постановка проблеми. У наш час Україна знаходиться в складному становищі: війна на Сході, повільне зростання ВВП, високий розвиток корупційних схем уповільнюють розширення національного багатства держави. В результаті дій РФ на Донбасі та в Криму Україна значно скоротила обсяг товарообороту з агресором, втративши величезний ринок збуту, сотні найменувань імпорту. За таких умов важливо знайти і сформулювати торгово-економічні, політичні, військові, культурні та ін. відносини з новим стратегічним партнером, яким може стати Китай.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема китайсько-українських торгово-економічних відносин не є новою. Її продовжують досліджувати журналісти О. Орхіменко, М. Бровінська, І. Шевирєв, П. Шевченко. Свої роботи перспективам співробітництва двох країн присвятили науковці В. Кіктенко, А. Гончарук, Є. Гобова, С. Кошовий, О. Коваль, О. Бетлій, Жиронкіна.

Мета роботи. З'ясувати проблеми та окреслити перспективи розвитку торгово-економічних відносин України та КНР.

Виклад основного матеріалу. У 2015 році КНР стала третім із найбільших торговельних партнерів України, випередивши Туреччину,

Рисунок А.3 – Тези автора, опубліковані у збірнику праць Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, молодих вчених, 2017 р.

Джерело: [73]

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

допомогти з боку держави, хитке, ризиковане становище на українському ринку.

Можливі китайські інвестиції в південні та східні регіони України могли б вирішити економічні, соціальні та політичні проблеми (промисловий та СГ-розвиток, захист від РФ, створення робочих місць). Позитивним моментом є те, що влада КНР вважає Україну «важливою державою в Європі» і планує залучити нашу країну до розвитку «Нового економічного поясу – Великого шовкового шляху» [2,3]. Україна може стати своєрідною транзитною територією, через яку Китай просуватиме свої брешні, товари та послуги в країни СС, здійснюючи економічну експансію.

Перспективною та економічно обґрунтованою могла б бути широка співпраця в сфері СГ, адже для китайців великі території плодючих українських земель є окроїм привабливими. Ще одним вектором розвитку відносин між двома країнами могло б стати співробітництво в ракетно-космічному секторі та військово-технічна співпраця.

Висновки. В такій складній період свого розвитку Україна повинна шукати стратегічних партнерів, які б допомогли подолати її глибоку політичну та економічну кризу. У зв'язку з цим необхідно активізувати співробітництво із державою, яка має найбільші у світі золотовалютні резерви, в рамках «Програми розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною і КНР на 2014-2018 рр.» [2].

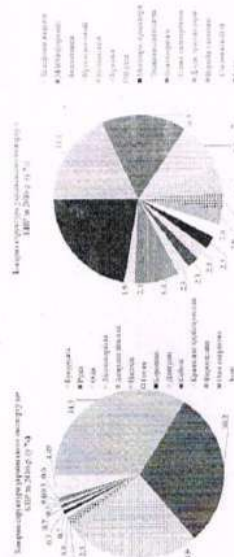
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чи може Китай врятувати нас від повного краху [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://ua.112.ua/mnenie/chy-mozhe-kytai-mozhe-vratuyati-nas-vid-povnoho-krakhu-285143.html>.
2. Україна – Китай: від життєвості до стратегічного співробітництва [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу:

99

Білорусь та Єгипет. У 2016 р. товарооборот між Україною та Північною Америкою становив 6,5 млн \$, але сальдо торгового балансу для України поки що залишається від'ємним (-2,8 млн \$) [1,3].

Китайський ринок є одним із найбільших ринків збуту української кукурудзи, руд та залізних концентратів, соняшникової олії тощо. Наша держава імпортує телефонні апарати та їх частини, пристрої автоматичної обробки інформації та їх блоки, інсектициди, прокат, тканини тощо [3].

Джерело: створено автором на основі [1-3].

Однак, Україна «маючи договірно-правову базу і високий рівень стратегічного партнерства з КНР, не використовує можливості співпраці з найбільшим світовим експортером». Це можна пояснити упередженим ставленням української влади до «комуністичного Китаю», нерозумінням техніки управління державою з іншою релігійою, культурою, менталітетом та особливостями економіки, відсутністю координації діяльності центральних органів виконавчої влади на китайському напрямку, відвертим ігноруванням китайських пропозицій і проєктів [1,2]. Влада КНР позитивно ставиться як до України, так і до РФ, зберігаючи торговельні та дипломатичні відносини з обома державами.

На сьогодні чинниками, що «відливають» китайських інвесторів є війна на Сході, політична нестабільність, відсутність фінансової та іншої

98

Рисунок А.4 – Тези автора, опубліковані у збірнику праць Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, молодих вчених, 2017 р.

Джерело: [73]

_____
Прізвище, ім'я, по батькові

_____
Факультет

_____
Шифр і назва спеціальності

_____
Освітня програма

ДЕКЛАРАЦІЯ

Усвідомлюючи свою відповідальність за надання неправдивої інформації, стверджую, що подана кваліфікаційна магістерська робота на тему:

_____
_____

є написаною мною особисто.

Одночасно заявляю, що ця робота:

- не передавалась іншим особам і подається до захисту вперше;
- не порушує авторських та суміжних прав, закріплених статтями 21-25 Закону України «Про авторське право та суміжні права»;
- не отримувались іншими особами, а також дані та інформація не отримувались у незадовільний спосіб.

Я усвідомлюю, що у разі порушення цього порядку моя кваліфікаційна (магістерська) робота буде відхилена без права її захисту, або під час захисту за неї буде поставлена оцінка «незадовільно».

_____
Дата і підпис студента